

EXAMENSARBETE

Hösten 2005

Lärarytildningen

*Relationen mellan barns lek,
miljön och pedagogen*

*En studie om pedagogers uppfattningar om
vilken betydelse ute- och innemiljön kan
ha för barns möjligheter till lek.*

Författare

Maria Erlandsson

Handledare

Ingrid Lindahl

www.hkr.se

Relationen mellan barns lek, miljön och pedagogen

En studie om pedagogers uppfattningar om vilken betydelse ute- och innemiljön kan ha för barns möjligheter till lek.

Abstract

Undersökningens syfte är att ge en ökad kunskap om vilken betydelse ute- och innemiljön kan ha för barns möjligheter till lek. Genom litteraturstudier undersöks relationen mellan barns lek, miljön och pedagogen. I den teoretiska bakgrunden tas upp hur förskolans styrdokument har förändrats ur ett historiskt perspektiv och olika forskares åsikter angående denna relation. Mina frågor gäller hur pedagogerna tänker om miljön på förskolan inne och ute och vilken betydelse de tillskriver miljön för barns möjligheter till lek. Metoden för detta är den kvalitativa med fallstudier och innebär insamling av data genom intervjuer av fyra förskolepedagoger på en förskola i en skånsk kommun. Resultatredovisningen består av utdrag från intervjuerna samt tolkning av detta. Mitt huvudresultat är att pedagogerna nämner både synliga och osynliga saker i miljön som påverkar leken såväl inne som ute. För leken inne nämner de nästan bara synliga miljöfaktorer och då endast konkreta sådana som har med leksaker, andra saker och material att göra. Vidare nämner pedagogerna naturens saker och material, samt yta och utrymme för att barnen ska få röra sig. De betonar motoriken när de skall nämna vad som påverkas av leken ute. De enskilda pedagogernas kunskap om miljöns betydelse för barns möjligheter till lek skiljer sig inte nämnvärt åt. Pedagogerna är medvetna om att den synliga och den osynliga miljön, med dem själva i spetsen, har betydelse för barns möjligheter till lek.

Ämnesord: Lek Förskola Pedagog Relation Miljö Ute Inne

INNEHÅLL

INNEHÅLL	3
1. INLEDNING	5
1.1 SYFTE	5
2. BAKGRUND	6
2.1 LEK OCH MILJÖ I FÖRSKOLANS STYRDOKUMENT	6
2.1.1 Barnstugeutredningen.....	6
2.1.2 Pedagogiska program.....	7
2.1.3 Läroplanen för förskolan (Lpfö 98).....	7
2.1.4 Allmänna råd och kommentarer – Kvalitet i förskolan	8
2.2 UTVECKLINGSPSYKOLOGISKA TEORIER.....	9
2.3 KULTURPEDAGOGISKA TEORIN	10
2.4 AKTUELL FORSKNING OM LEK OCH DEN VUXNES ROLL.....	11
2.4.1 Samförstånd – Turtagande – Ömsesidighet.....	11
2.4.2 Att skapa en lekvärld tillsammans	12
2.4.3 Nyttiga och normala lekar.....	13
2.5 AKTUELL FORSKNING OM MILJÖ OCH LEK	14
2.5.1 Färre restriktioner ute än inne	14
2.5.2 Vem är barnet? En fråga om miljö	15
2.5.3 Att skapa möjlighetsrum	16
2.5.4 Variation och harmoni utomhus	16
2.5.5 Reggio Emilia – miljön den tredje pedagogen.....	17
2.5.6 Goda råd till förskollärare	18
3. PROBLEMPRECISERING OCH FRÅGOR	20
3.1 FRÅGESTÄLLNING	20
4. METOD	21
4.1 URVAL.....	21
4.1.1 Förskolan.....	21
4.1.2 Pedagogerna.....	21
4.2 DATAINSAMLING.....	22
4.2.3 Etiska överväganden.....	22
4.3 BEARBETNING AV DATA.....	22
4.3.1 Kritiska reflektioner av val av metoder	23
5 RESULTAT	24
5.1 LEK ÄR NÄSTAN ALLT BARNEN GÖR EGENTLIGEN	24
5.1.1 Spänning, pyssel och upptäcka sig själv.....	24
5.1.2 Leka för att lära.....	24
5.1.3 Leka för utvecklande.....	24
5.1.4 Att få bearbeta sina upplevelser	25
5.1.5 Barnens arbete.....	25
5.1.6 Att ta det lugnt och öva sitt sinne.....	25
5.1.7 Det är roligt och det är barnens vardag och liv.....	25
5.1.8 Leken är så himla viktig.....	26
5.1.9 Lek är nästan allt barnen gör egentligen.....	26
5.1.10 Tolkning.....	26
5.2 MILJÖ ÄR INSPIRATION OCH UTVECKLING	27
5.2.1 En påverkansfaktor att räkna med.....	28

5.2.2 Leken "föds" ur miljöerna.....	28
5.2.3 Leken "föder" miljöerna	29
5.2.4 Miljön – lekens arbetsplats.....	29
5.2.5 Tolkning.....	29
5.3 LIKA VIKTIGT BÅDE UTE OCH INNE	30
5.3.1 Tolkning	31
5.4 HUR VI ÄR OCH HUR VI GÖR	31
5.4.1 Jag är en lekmiljö	31
5.4.2 Vissa barn får man locka och hjälpa.....	32
5.4.3 Lyssna och avvakta.....	32
5.4.4 Styr och stör utvecklingen.....	33
5.4.5 Ibland får man rucka lite på regler	33
5.4.6 Jobba genom leken	33
5.4.7 Barnens signaler.....	34
5.4.8 Dra sig undan	34
5.4.9 Tolkning	34
5.5 ANSVAR FÖR MILJÖNS UTFORMNING	35
5.5.1 Ansvarsenighet.....	35
5.5.2 Att ändra och byta	36
5.5.3 Budgeten ett hinder.....	36
5.5.4 Att tillgodose alla.....	36
5.5.5 Att utgå ifrån och läsa av barngruppen.....	37
5.5.6 Viss sorts lek.....	37
5.5.7 Tolkning	37
5.6 SAKER I MILJÖN SOM PÅVERKAR LEKEN BÅDE UTE OCH INNE	38
5.6.1 Miljö – inte bara något materiellt	39
5.6.2 Lekmiljö måste vara säker	39
5.6.3 Många leksaker inte det viktigaste	39
5.6.4 Leka med kompisar.....	40
5.6.5 Barnanpassad – på barns nivå	40
5.6.6 Miljön ska kunna förändras.....	41
5.6.7 Stimulera många sorters lek och barns fantasi	41
5.6.8 Tolkning.....	41
5.7 SAKER I MILJÖN SOM PÅVERKAR LEKEN INNE.....	43
5.7.1 Vad som finns i rummen	43
5.7.2 Att ändra, byta och möblera om	44
5.7.3 Barnanpassad – på barns nivå	44
5.7.4 Skapad lekmiljö.....	44
5.7.5 Mysigt och gemytligt.....	45
5.7.6 Barns fantasi.....	45
5.7.7 Tolkning	45
5.8 SAKER I MILJÖN SOM PÅVERKAR LEKEN UTE	46
5.8.1 Yta, utrymme och plats	46
5.8.2 Röra sig och motoriken.....	47
5.8.3 Dra sig undan	47
5.8.4 Leksaker i form av träd, pinnar, buskar, hörnor med mera.	48
5.8.5 Stimulera mycket olika lek och barns fantasi	48
5.8.6 Tolkning	48
5.9 SAMMANFATTNING AV RESULTAT OCH SLUTSATS.....	49
6 DISKUSSION	51
REFERENSER.....	53
BILAGOR 1 - 2	

1. Inledning

Denna uppsats handlar om hur miljön på förskolan, både inne och ute, kan ha betydelse för barns möjligheter till lek. Jag är en blivande förskollärare som har läst en specialisering med fokusering på barns lek. Detta är något som har väckt min nyfikenhet och därför har jag valt att i min uppsats fördjupa mig i hur miljön på förskolan, både inne och ute, kan ha betydelse för barns möjligheter till lek. Jag har besökt olika förskolor under utbildningen och börjat undra över vilken betydelse miljön kan ha för barnen på förskolan. Hur ska jag tänka om relationen mellan miljö, barns lek och mitt ansvar som pedagog? Enligt Läroplanen för förskolan skall förskolan ”erbjuda barnen en trygg miljö som samtidigt utmanar och lockar till lek och aktivitet. Den skall inspirera barnen att utforska omvärlden” (Utbildningsdepartementet, 1998, s. 9).

När jag tog del av Pia Björklids bok *Lärande och fysisk miljö* (2005) fick jag läsa att miljön på förskolan skall uppmana barnen till samspel med den. Då började jag undra om pedagoger ute på förskolan tänkte så här kring miljön och ville försöka ta reda på detta. Därför har jag i den här undersökningen försökt ta reda på hur fyra olika pedagoger som jobbar med barn i åldern 1 till 3½ år tänker angående lekmiljö och hur de tror att miljön på förskolan, både inne och ute, kan ha betydelse för barns möjligheter till lek. Dessa fyra pedagoger arbetar på en förskola belägen i en av Skånes kommuner.

I denna uppsats handlar det om miljö och jag gör en definition av miljö i enlighet med Reggio Emilia-filosofin som säger att miljö är både den synliga och osynliga. Den synliga miljön är det som också brukar kallas den fysiska miljön i form av lokaler, gård, möblering och material till exempel. Den osynliga miljön är de vuxnas och barnens förhållningssätt till varandra (Lenz Taguchi, 1997).

1.1 Syfte

Syftet med föreliggande uppsats är att ge en ökad kunskap om vilken betydelse ute- och innemiljön kan ha för barns möjligheter till lek.

2. Bakgrund

I detta kapitel börjar jag med att ta upp lek och miljö i förskolans styrdokument innan jag kommer in på två utvecklingspsykologiska teorier och den kulturpedagogiska teorin. Efter det behandlar jag aktuell forskning inom lek och inom miljö med koppling till lek.

2.1 Lek och miljö i förskolans styrdokument

Synen på lek och miljö har förändrats under historiens gång. För att få en inblick i lekens och miljöns betydelse i förskolan är det till en fördel att man går tillbaka i historien.

2.1.1 Barnstugeutredningen

Barnstugeutredningen som tillsattes 1968 blev klar med sitt betänkande 1972 och kom då ut i skrifterna *Förskolan del 1 och 2* (SOU 1972:26-27). Betänkandet resulterade i att riksdagen 1973 antog en lag om allmän förskola som skulle börja gälla 1975. I utredningens första del lyfts två utvecklingspsykologiska teoretiker fram, Jean Piaget och Erik H. Eriksson, vars teorier jag kommer att presentera mer ingående i avsnittet om lekteorier. Dessa passade bra ihop eftersom båda är stadiiebundna och båda anser att det finns en fast ordning mellan stadierna. Enligt deras teorier förväntas barnet själv ställa frågor, uttrycka sina intressen och önskemål, men skall mötas av lyhörda och kommunikativa vuxna. Till Barnstugeutredningen fanns det sex arbetsplaner för förskolan och i dem fanns de riktlinjer utifrån vilka verksamheten skulle planeras. Den vuxnes roll var att bedöma på vilket utvecklingsstadium barnen befann sig. De skulle stödja barns behov och intressen men inte påverka dem mot något speciellt innehåll. Den vuxnes uppgift var istället att se till att barnet fick tid, material och utrymme i enlighet med Piagets och Eriksons teorier. Det finns inte särskilt mycket skrivet om leken i denna utredning, som jag ser det (SOU 1972:26-27).

I detta styrdokument uppfattar jag att man hade en biologisk grundsyn med "naturbarnet" i centrum som i viss mån ledde till en passiv vuxen. Denne skulle observera, följa utveckling och skapa utvecklingsrelevanta miljöer.

2.1.2 Pedagogiska program

År 1987 kom Socialstyrelsen ut med *Pedagogiska program för förskolan*. Den vuxne hade en mer aktiv roll i arbetet med barnen i pedagogiska program än i Barnstugeutredningen. Den vuxne skulle arbeta med tre föreskrivna områden; natur, kultur och samhälle genom temaarbete. Den vuxne skulle också ha god kännedom om barnens uppväxtvillkor eftersom det nu också riktades mot hur samhälls- och kulturmönster överfördes till barnen. Barnen skulle nu arbeta, leka och lära i förskolan. Det ansågs att lek och temainriktat arbete hjälpte barn att förstå sin omvärld, och lek skulle nu få stort utrymme i förskolans verksamhet. Den vuxne skulle därför förutom att se till att barnet fick tid, material och utrymme också ge leken inspiration, engagerat följa leken och vid behov även delta i leken (Socialstyrelsen, 1987).

I detta styrdokument har det tillförts att barnet har ett socialt samspel med andra vilket ger en mer aktiv vuxen.

2.1.3 Läroplanen för förskolan (Lpfö 98)

År 1998 fick förskolan en läroplan och huvudmannaskapet flyttades från Socialstyrelsen till Skolverket. Förskolan är nu en del av skolsystemet och läroplanen Lpfö 98 har ersatt Socialstyrelsens pedagogiska program. I *Lpfö 98* står det inte så mycket om miljön men det står dock att ”miljön skall vara öppen, innehållsrik och inbjudande” (Utbildningsdepartementet, 1998, s. 12). ”Utomhusvistelsen bör ge möjligheter till lek och andra aktiviteter både i planerad miljö och i naturmiljö” (a.a., s. 11). I *Lpfö 98* utgår man från ett aktivt och kompetent barn som är värt att lyssna på. Vi har således gått från att se leken som en aktivitet som vi pedagoger ska lämna i fred till att leken är kommunikation, utveckling och lärande. Leken ska användas på ett sådant sätt att det främjar varje barns utveckling och lärande. Det är något som ska prägla verksamheten i förskolan. Så skall även de som arbetar i verksamheten samarbeta för att en god miljö för utveckling, lek och lärande ska kunna erbjudas. Pedagogen kan ha en aktiv roll i barns lärande, och leken bör ses som ett pedagogiskt redskap och bör därmed visa intresse för och delta i leken. Arbetslaget ska ge barn möjlighet att utforska sin närmiljö och de funktioner som har betydelse för det dagliga livet, vilket innefattar även det lokala kulturlivet. Pedagogerna ska försöka ge barnen ansvar för sina handlingar och för miljön på förskolan utifrån sin egen förmåga. Det främjar barnens sociala utveckling. För att verksamheten i förskolan skall kunna bedrivas i riktning mot läroplanens mål är det viktigt att skapa miljöer, där barn inspireras till olika typer av

verksamheter och handlingar, till utforskande och upptäckande. Detta framhålls i förslag till läroplan för förskolan, *Att erövra omvärlden* (SOU 1997:157).

Skolverket (2000) konstaterar att varken den norska eller danska motsvarigheten till våra läroplaner fördjupar sig i förhållandet mellan lärandeprocess och fysisk miljö.

I detta styrdokument har vi fått en skolifierad förskola som har ett ansvar i det livslånga lärandet eftersom även det minsta barnet också är lärande, vilket gör att en väldigt aktiv vuxen underlättar i lärandet.

2.1.4 Allmänna råd och kommentarer – Kvalitet i förskolan

Skolverkets allmänna råd är rekommendationer för hur *Läroplanen för förskolan – Lpfö 98* kan tillämpas. Råden anger hur man kan eller bör handla i förskolan. Kommentarer har till syfte att förtydliga råden. Skolverkets *Allmänna råd och kommentarer – Kvalitet i förskolan* kom ut i januari år 2005. I en kommentar påpekar man att miljön i form av lokaler och utemiljö underlättar det pedagogiska arbetet och att förskolor med dålig miljö bör kompensera det med färre barn i gruppen. I kvalitetsområdet, förutsättningar, har man en rubrik som heter lokaler och miljö (Skolverket, 2005). De allmänna råden under denna rubrik lyder:

Kommunen bör se till att förskolans utemiljö och lokaler är trygga, säkra, hälsosamma och utvecklande genom att

- *Dessa är utformade så att de möjliggör en varierad pedagogisk verksamhet som stödjer både enskilda barns utveckling och lärande samt grupprocesser*
- *Såväl inne- som utemiljö är utformad så att det är möjligt för personalen att ha uppsikt över de barn de har ansvar för*
- *Kontinuerligt följa upp och utvärdera om inne- och utemiljön är ändamålsenlig (Skolverket, 2005, s. 20).*

I kommentarer till dessa råd skriver man att lokalernas utformning och utemiljön är en del av det pedagogiska arbetet, en aktiv part i den pedagogiska miljön. Utformningen av miljön skall ske så att den stödjer och underlättar för förskolans pedagogiska arbete. Miljön ska vara överblickbar för att underlätta i säkerheten och i pedagogiken som sker i kontakten mellan barn och personal. Man skriver också om motsatsen, nämligen att barn behöver få möjlighet

till att koppla av och leka i avskildhet ur sitt barnperspektiv (Skolverket, 2005). Vidare lyder kommentarerna:

Lokaler, miljö och material bör möjliggöra ett arbetssätt som bygger på lek och temaarbete. Miljön behöver vara utformad för aktiviteter i såväl stora som små grupper och för både lugna och livliga aktiviteter (Skolverket, 2005, s. 21).

Kommunens ledning tycker inte att lokaler och miljö är en lika viktig kvalitetsfaktor i förskolan som dess personal tycker, visar utvärderingar (Skolverket, 2005).

Jag ser hur leken har fått en mer betydande roll. Miljön är dock något som fortfarande behandlas väldigt lite i förskolans styrdokument. Det behandlas dock betydligt mer i de allmänna råd och kommentarer som Skolverket gett ut till förskolan.

2.2 Utvecklingspsykologiska teorier

Jean Piaget som studerat barns kognitiva utveckling har haft stor betydelse för såväl förskolan som skolan. Piaget har synsatt att barnet av naturen är en vetande varelse och den vuxnes uppgift blir därmed att inte släcka denna vetgirighet och inte rubba barnets egen rytm och inlärningstakt. Den vuxne ska helt enkelt låta barnen vara ifred. Dennes uppgift är istället att se till att barnet får tid, material och utrymme (Elkind, 1976; Hjorth, 1996; Lillemyr, 2002; Tullgren, 2004).

För att barnet ska nå den vuxna världen måste det genomgå vissa stadier av lek. Övningslek är den tidigaste formen av lek och i denna är det sinnesintrycken, rörelserna och den egna kroppen som är det centrala. Symbolleken kommer till stånd när barnet börjar använda en sak som får föreställa något annat. Det vanligaste är orden och språket. Den sista formen av lek är regellek och den består i att barnet leker med regler och gränser. Lekformerna är i första hand kopplade till den sociala och tankemässiga utvecklingen. Barnet måste vara moget för att gå vidare till nästa stadium av lek (Hjorth, 1996; Lillemyr, 2002; Tullgren, 2004).

Piaget ser också en kognitiv utveckling i fyra stadier, vilka förekommer i en bestämd ordning för alla människor. Inget stadium kan hoppas över och varje nytt stadium är ett resultat av det förra. Piaget anser vidare att leken är barnets egen värld och att kunskap är knuten till handling.

Barnet leker för att det är roligt och för att det vill befästa en kunskap som det fått innan. Lek och imitation är nödvändiga för barnets intellektuella utveckling. Imitation och lek spelar en viktig roll för barns kognitiva utveckling eftersom de kopplar ihop saker och händelser till en för dem meningsfull helhet. Imitation innebär att barnet återskapar sådant som det upplevt (a.a.).

Erik H. Erikson hävdar att lekens syfte är att behärska verkligheten, kompensera ångest och att det är en förberedelse för vuxenlivet. Erikson anser, precis som Piaget, att för att barnet ska nå den vuxna världen måste det genomgå vissa generella stadier av lek i en viss ordning. Erikson menar även att barnet har behov av bekräftelse i leken och att det måste vara moget för att kunna gå vidare till nästa stadium av lek. Enligt Erikson fyller leken en mycket viktig funktion i barnets utveckling. Erikson menar att det finns åtta olika kriser i människans liv och i de olika kriserna har individen möjlighet att välja antingen en positiv eller negativ lösning. Ingen kris kan hoppas över och varje ny kris är ett resultat av den förra. Den vuxne har samma roll i denna teori som i Piagets teori förutom att den vuxne också ska använda leken för att ställa diagnos och behandla barn (a.a.). Både Piaget och Erikson anser att de miljöfaktorer som individen blir exponerad för är avgörande för optimal utveckling (Björklid & Fischbein, 1996).

Dessa båda teorier är stadiebundna, de ser naturbarnet och har en biologisk grundsyn som gör den vuxne passiv.

2.3 Kulturpedagogiska teorin

Lev S. Vygotskij hade en syn på barnet som innebär att barnet är kulturellt och att det är beroende av den tid och det samhälle barnet lever i. Barnet är med och utvecklar sin kulturella omgivning men framför allt sig själv. Man ser på världen och kunskap som något föränderligt. Den vuxnes roll blir att lyssna och bli delaktig i barns lek eftersom den ska vara med som dess ledsagare på barnets upptäcksfärd. Det som barnet klarar idag med handledning av en vuxen eller i samarbete med andra barn som har mer erfarenheter klarar barnet själv i morgon. Den miljö som lekarna utspelar sig i är viktig. Med miljö menar man här pedagogen, barngruppen och omgivningen där alla är beroende av varandra (Hjorth, 1996; Lillemyr, 2002; Tullgren, 2004).

Vygotskij säger att vuxna och barn är i en gemensam värld och även delar världen, för enligt ett kulturpedagogiskt synsätt kan alla de stadier av lekar som Piaget anser att barnet måste gå igenom i en viss ordning uppträda jämsides (a.a.).

Även om barn och vuxna lever i samma kultur så har barnen också en egen barnkultur där leken ryms. I leken kan barnet använda sig av alla kulturella metoder såsom sång, dans, bild, musik och språk. Barnet har själv kontroll över leken eftersom barnet skapar sina egna regler och dessa behöver inte vara en spegel av världen utanför. Barnet reproducerar och är med och skapar nytt i sitt kulturella sammanhang. Barnet har alltid ett mål med sin lek och i leken försätter sig barnet själv i en lärandesituation. Vygotskij kallar detta att leken sker i utvecklingszonen. Vi har alla en aktuell nivå och en potentiell nivå och det är det som finns däremellan som är utvecklingszonen. Vygotskij anser att leken är den viktigaste formen för lärandet och att barn tolkar världen så som de uppfattar den genom leken. På detta sätt utvecklar barnet medvetande om världen (Carlgren, 1999; Hjorth, 1996; Lillemyr, 2002; Tullgren, 2004).

Denna teori ser barnet som medkonstruktör av kultur och kunskap som gör den vuxne till en ledsagare och handledare.

2.4 Aktuell forskning om lek och den vuxnes roll

Synen på leken och den vuxnes roll är olika utifrån olika forskares perspektiv. Här ges en inblick i deras forskning och vilka resultat de har om lek och den vuxnes roll.

2.4.1 Samförstånd – Turtagande – Ömsesidighet

Birgitta K. Olofsson hävdar att leken har en ”som om” karaktär som innebär att lek är skiljt från icke lek eftersom det inte är på riktigt utan har en signal om att detta är bara på lek. Detta är något som den vuxne lär barnet i samband med att den lär barnet samförstånd, ömsesidighet och tur-tagande. Dessa tre menar Olofsson är grundförutsättningar för en lyckad lek med kamrater (Olofsson, 1987).

Olofsson menar vidare att det är viktigt att barn får leka och att de bearbetar hela sin omvärld i leken eftersom det i leken inte finns några gränser, allt går att förvandla. Lek är ett bra

redskap för vuxna att snabbt få kontakt med barn, men det handlar också om att vuxna måste vara engagerade i vad barnen gör, även om de inte är med och leker. Olofsson anser vidare att lek stimuleras bäst genom att vuxna sitter på golvet, bland barnen. En vuxen som är intresserad av vad barnen gör, som är närvarande fysiskt och psykiskt, skapar den trygghet som är en förutsättning för lek. Olofsson menar att pedagogerna genom att leka med barnen ger barnen ett mönster för hur man kan leka. (Olofsson, 1996).

De mest betydelsefulla för att leken ska frodas i en barngrupp är de vuxnas inställning till barn, barndom, lek och lekfullhet. Det handlar inte om att överta tips och metoder utan om ett förhållningssätt, som sätter barnen i fokus. Som tillåter lek och stimulerar till lek. Som ger barnen tid, ro, ostördhet och personalens intresse. Som innebär att de vuxna deltar i barnens lek och skapande, att de inbjuder till lek och svarar på barnens invitationer (Olofsson, 1996, s. 176).

Resultatet av Olofssons forskning är att för att få en lekande barngrupp måste de vuxna ha intresse för lek och ta den på allvar. De måste räkna med leken när de planerar sitt arbetssätt och inta barnperspektivet. Man ska inte endast ha små stunder för lek och försöka undvika att avbryta leken hela tiden. Ett annat resultat är att barn älskar trånga utrymmen för sin lek och att de gärna vill ha flera små ”rum” i det stora rummet att leka i. För att skapa dessa små ”rum” kan man använda sig av skärmar, bokhyllor med mera (Olofsson, 1993; Olofsson 1996).

2.4.2 Att skapa en lekvärld tillsammans

Gunilla Lindqvist menar att på svenska förskolor brukar man alltid ha vissa rum eller hörn, så som kuddrum och dockvrå. Detta skapar givna ramar som gör att man begränsar och låser lekhandlingarna. Lindqvist menar att detta gör att leken blir stereotyp och att man istället ska skapa lekvärldar. Leken får en helt annan möjlighet att utvecklas om innehållet i leken får sätta prägel på miljön (Lindqvist, 1996; Lindqvist, 1997).

I Gunilla Lindqvists forskning om lek framgår att barn är oerhört intresserade av att ha vuxna som lekkamrater. Leken står i centrum för barnets intresse och grunden för barns skapande finns redan i leken. De föremål som laddas med betydelse är de intressanta leksakerna. Lindqvist menar att sånger berättelser, filmer och dramatiseringar ger barnen ett rikt innehåll till leken och när vuxna dramatiserar handlingar kan barnen kliva in i en lekvärld (a.a.).

Genom att gestalta handlingar och roller i berättelser, blåser man liv i rummet och det skapas en lek miljö, som har laddats med betydelser. Det är också så barnen upplever rummet i termer av stämningar och handlingar (Lindqvist, 1997, s. 56).

Vidare skriver Lindqvist att när de vuxna själva gestaltar försvinner barnens tvekan inför de vuxnas roll i leken och vad som är lek eller ej. När vuxna är med i barnens lekar, kan alla barn finnas med på egna villkor. Var och en kan tolka och utveckla sina egna lekhandlingar. Lindqvists forskning visar att kulturell kontext gynnar barns sökande efter meningsfulla handlingar (Lindqvist, 1996; Lindqvist, 1997).

Lindqvists forskning tar alltså också fasta på den vuxnes roll i samband med barns lek.

2.4.3 Nyttiga och normala lekar

Charlotte Tullgren anlägger ett maktperspektiv och menar att pedagoger som leker med barnen lättare kan observera, kontrollera och korrigera barnens handlingar på ett osynligt sätt. De lär känna barnen på ett annat sätt i leken, särskilt om de ställer frågor om hur leken ska lekas. Genom frågorna kan pedagogen förstå vad barnen vill i leken och vad de har för kunskap, erfarenhet och idéer. Tullgren har efter sin studie sett att vi pedagoger reglerar leken för att få fram ett barn med kompetenser som vi tror behövs i framtiden. Hur vi styr, delar Tullgren in i tre teman: att barn leker, vad barn leker och hur barn leker. Vi styr barnen till det som vi uppfattar som positivt i framtiden och bort från det icke önskade. Tullgren anser vidare att vissa lekar är mer accepterade än andra. De lekar som är mest accepterade är de lekar där barnen lär sig något och de lekar som är minst accepterade är de kaotiska lekarna (t ex döda och bränna hus). När kaotiska lekar uppstår försöker pedagogerna ofta hindra detta genom att leda in barnen på ”nyttiga” och ”normala” lekar (Tullgren, 2004).

Min uppfattning är att dessa forskare ger olika roller till leken. Jag ser det som att Olofsson vill att pedagogerna ska leka med barnen medan Lindqvist vill att pedagogerna ska gestalta och skapa lekvärldar för barnen. Tullgrens syn är att pedagoger som deltar i barnen lek kan kontrollera och korrigera barnen på ett osynligt sätt.

2.5 Aktuell forskning om miljö och lek

Synen på miljö och lek är olika utifrån olika forskares perspektiv. Här ges en inblick i deras forskning och vilka resultat de har om miljö och lek.

2.5.1 Färre restriktioner ute än inne

Pia Björklid, biträdande professor i pedagogik, använder begreppen formella lärandemiljöer (t.ex. förskolan) och informella lärandemiljöer (t.ex. utemiljöer). I båda miljöerna förekommer ett kontinuerligt lärande där leken ingår som en naturlig del oberoende av tid och plats. Barnen skiljer inte på lek och lärande. Vikten av båda processerna betonas i Lpfö 98 (Björklid, 2005).

Björklid drar, efter sin forskning, slutsatsen att verkstadskaraktär är något som både lekrum och rum för lärande bör ha. Olika områden ska ha tydligt avgränsade hörn. Yngre barn vill tillåtas utforska sin fysiska miljö både sinnligt och kroppsligt. Den blir meningsfull för dem när den kan väcka deras nyfikenhet och de kan identifiera den. Brist på utrymme och trånga lokaler är något som forskning idag visar att många förskolor har. Idag förekommer större grupper än vad förskolorna egentligen var byggda för. Detta gör att personalen upplever att man inte kan arbeta på det sätt man önskar på grund av begränsningarna i lokalerna

Forskning om lek- och lärandemiljöer utomhus till stor del handlar om möjligheter till lek, lärande och utveckling, medan forskning om fysisk miljö inomhus mer koncentreras till miljöns begränsningar. Även pedagoger ser färre restriktioner i utemiljön än i innemiljön (Björklid, 2005, s. 11).

Oavsett hur lokalerna eller hur utemiljön ser ut finns det en allmän uppfattning att en bra pedagog kan utföra ett bra arbete. Problemen som man har beror på brister i pedagogernas arbete och man vill inte erkänna hur stor betydelse lokalerna har för verksamheten (Björklid, 2005).

2.5.2 Vem är barnet? En fråga om miljö

Enligt Elisabeth Nordin-Hultman finns det i den svenska förskoletraditionen "en 'hemideologi' inbyggd" (Temaserie från tidningen Förskolan, 2004, s.36). Detta är ett gammalt ideal inom förskolan. Hem och förskola har kopplats ihop av såväl förskollärare som statliga texter. Nordin-Hultman är dock kritisk till denna koppling då hon anser att den har inneburit en relativt stereotyp miljö i förskolan. Vidare anser Nordin-Hultman att parallellt med hemideologin har egentligen alltid verkstadspedagogiken funnits som innebär att det finns större tillgång till olika material även för de yngsta barnen. Naturvetenskapliga material som sand och vatten samt redskap finns alltid i den verkstadspedagogiska miljön (Nordin-Hultman, 2004; Temaserie från tidningen Förskolan, 2004).

Ett sätt att tydligare se sin egen miljö är att jämföra sig med andra anser Elisabeth Nordin-Hultman. "När jag 'läser' de engelska förskolerummens budskap om barnen och pedagogiken ser jag följande fenomen som centrala: - Barnens aktivitet. [---]. – Barnens självvalda aktivitet. [---]. – Barnens framåtsyftande aktivitet. [---]. – Barnens experimenterande." (Nordin-Hultman, 1996, s.16-17). Miljön är praktisk med rum som inbjuder barnen till olika slags lek, där allt material är nåbart för barnen. Miljö och material är noggrant inriktade och utvalda efter barnens behov av att utforska och är anpassade för de aktiviteter barnen själva väljer. Materialen väljes så att de "fokuserar olikheter, förändring och förvandling" (Nordin-Hultman, 1996, s.17).

Nordin-Hultman har samma teorier om miljön som Reggio Emilia-filosofin. Man betonar att miljön och handlingsmöjligheterna är väldigt viktiga i förskolan. Nordin-Hultman menar, efter sin forskning, att rummets indelning och materialets placering styr vad barnen ska göra. Exempelvis placeras ofta färg, lera, sand och verktyg högt upp och barnen har tillgång till materialet endast när planeringen tillåter det. Barnet har inte så mycket inflytande och Nordin-Hultman efterlyser mer variation och handlingsmöjligheter i miljön. Men Nordin-Hultman tycker att det gamla mönstret håller på att förändras och att material görs mer tillgängligt, vilket ger barnet mer medbestämmande och mindre krav på anpassning (Nordin-Hultman, 1996; Nordin-Hultman, 2004; Temaserie från tidningen Förskolan, 2004).

2.5.3 Att skapa möjlighetsrum

Ann Skantze har i sin forskning sett att den fysiska miljön sänder budskap till eleverna som talar om huruvida de är välkomna eller inte i miljön. Rum som barnen tyckte om var de rummen som verkade uttrycka: "Kom in och gör något roligt, du är välkommen" (Berefelt, 1998, s. 16). Skantze menar att rummen upplevs med barnets alla sinnen och detta kallar hon rummets kroppsspråk. Vidare resultat som Skantze tar upp är att barnen relaterar till rum utifrån sitt sätt att erfara och när ett rum utgår från detta kallar hon det för ett möjlighetsrum. De utgår ifrån särpräglingen och sinnena när de orienterar sig och skapar mening. Barnen vill ha en miljö med användningstydlighet, vänlighet och mångfald för sitt sinneserfarande. Vi ska inte ha rum som är stilrena och ordningsamma eftersom barnen inte kan tolka koderna i ett rum så som vi vuxna gör. Barnen uppfattar rummen med sina rörelser, sin kropp och sitt sinne. Om vi vill ha miljöer som är värda att lägga märke till för barnen är det därför viktigt att de kan relatera till och orientera sig i dem på sitt sätt. I utemiljön föredrar barnen mindre gårdar med buskar och träd som i många vuxnas beskrivningar är överblickbara, oskötta och rotiga. Barnen ser dessa som bra ställen att leka på (Berefelt, 1998).

Barnen relaterar miljön till sig själva och den blir ett medel för dem i deras utveckling. En rik miljö kan erbjuda barnen möjligheter och dynamiskt samspela med deras intentioner. Barnen är i samspel med miljön. Barnen vill ha en miljö som har balans mellan mångfald, oordning och ordning (a.a.).

Skantze säger att barn behöver annat än vuxna. De behöver miljöer som inspirerar till olika typer av verksamheter och handlingar, av utforskande och upptäckande, för att kunna uppleva och skapa mening.

2.5.4 Variation och harmoni utomhus

Fredrika Mårtensson har forskat kring utemiljön på förskolan. I en studie som Mårtensson har gjort ingår hon som en del av ett helt forskarteam som har kallat sin studie *Ute på dagis* (Grahm, Mårtensson, Lindblad, Nilsson & Ekman, 1997). Deras resultat visar att mer varierad lek, färre konflikter och mer socialt samspel förekom på en gård med naturkänsla jämfört med en anlagd innerstadsgård med avgränsade ytor och lite vegetation. I Mårtenssons egen studie *Landskapet i leken* (Mårtensson, 2004) är slutsatsen att omgivningen till olika redskap har betydelse för hur dessa kommer till användning under utomhusleken. En annan slutsats är att

naturmarkskaraktären, både som idé och faktisk miljö, är en bra utgångspunkt om man vill skapa en bra lekmiljö. Mårtensson skriver att förskolan behöver en gårdsmiljö, som barnen kan betrakta som sin egen, och omgivningar som uppfattas som intressanta och möjliga att utforska (Mårtensson, 2004).

2.5.5 Reggio Emilia – miljön den tredje pedagogen

I Reggio Emilia är de tveksamma till att kalla sitt arbete för en pedagogik. När det väl blir nerskrivet blir tankarna fixerade, förstelnade och föråldrade. Pedagogiken är som en levande idé som alltid hämtar kraft ur barnen och det aktuella sammanhanget. Det är den närvarande filosofiska reflektionen och frånvaron av en fixerad metodik som är en av kärnpunkterna. Förskolan finns i sitt samhälle och i nuet och pedagogiken är en process som måste leva. Den måste förändras precis som världen och barnen (Wallin, 1993).

Pedagogerna i Reggio Emilia anser inte att fri lek och arbete behöver delas upp, utan att det går i vartannat. De menar att om barn ägnar för mycket tid till att leka så blir lekens betydelse snart förstörd. Barnen blir snart uttråkade om de inte är på en förskola där det är en upptäckt, ett äventyr att vara. De tröttnar också om förskoleverksamheten är alltför välplanerad och konstlad. Barnen behöver avbrott i verksamheten, intellektuella och kulturella, precis som vi vuxna (Barsotti, 1997).

I Reggio Emilia talar man om de tre pedagogerna; de vuxna, barnen och miljön. Miljön på förskolan skall vara utvecklad på ett sätt som gör att den kan fungera som en tredje pedagog. Det innebär att det är betydelsefullt att även miljön stimulerar och inspirerar barnen. Det finns två slags pedagogiska miljöer, den synliga och den osynliga. Den synliga miljön är t.ex. planlösning, möblering och material. Med en osynlig miljö menar man de vuxnas förhållningssätt till barnen och varandra. Det som händer på en förskola varje dag är resultatet av och samspelet mellan dessa båda miljöer. Man försöker skapa en miljö på förskolan som ögat njuter av, som man blir glad av, som väcker fantasin, som stimulerar nyfikenheten och utmanar barnen i deras tankar. Grundtanken är att miljön på förskolan skall erbjuda något annat än hemmiljön och att den måste vara föränderlig (Gedin & Sjöblom, 1995; Lenz Taguchi, 1997; Wallin, 1997).

Ateljén är en viktig del av förskolan eftersom en central tanke i verksamheten är att barnens alla hundra språk ska få komma till uttryck. Förutom en stor ateljé finns småateljéer på varje avdelning eftersom tanken är att det skapande arbetet ska kunna bli en integrerad del av verksamheten. Ateljén skall inbjuda till aktivitet med hjälp av avslutade och oavslutade arbeten och mycket skapande material och arbetsverktyg på hyllor som barnen kan nå. Allt detta anser man berättar för barnen vad som förväntas av dem och talar till barnen och inspirerar till lek och skapande (Lenz Taguchi, 1997; Wallin, 1996; Wallin, 1997).

Arkitekturen är mycket viktig på daghemmen. Ett luftigt intryck med hjälp av många fönster och speglar är något man eftersträvar och det är viktigt att barnen kan begripa och har en överblick över miljön. Det finns inga korridorer, ingen instängdhet, men däremot möjlighet till avskildhet, lugn och ro. Det finns en medvetenhet i integrering av utrymmen och funktioner, ute-inne, vuxna-barn, ensamhet-gemenskap samt vila-aktivitet. Det blir lätt att förstå sammanhang och att tillfredsställa olika behov. Miljön speglar mänskliga relationer, funktioner och olika sociala roller (Wallin, 1996; Wallin, 1997).

2.5.6 Goda råd till förskollärare

Britt-Marie Kluge startade förändringsarbetet med förskolornas inre miljö i Haninge kommun 1995-1997. Det är inte personlig inredningssmak som ska styra förskolans inomhusmiljö utan förskollärarens professionalism. Förskolans miljö ska vara ett pedagogiskt stöd, både för barn och vuxna, och inte en kopia av barnets hemmiljö, något som Nordin-Hultman också påpekade. En miljö som ständigt förändras och har flexibla lösningar är en miljö anpassad efter barnets behov. Kluge anser att om personalen slutar tänka i traditionella banor som att rummen ska vara inredda efter rutinerna och istället inreda efter hur barnen fungerar skulle förskolan göra stora kvalitetsvinster. Kluge vill ha förskolor där miljön är barnanpassad och utgår ifrån att hitta en basinredning som fungerar med den kommunala barnomsorgens förutsättningar. En fråga man kan ställa är vad Kluge menar med ”barnanpassad”. Förändringsarbete går ut på att personalen ska se på sin förskola med nya ögon och måste få ta tid. Idéerna ska vara personalens egna och då kommer pedagogiken in naturligt (Kluge, 1999; Kluge 2002).

Kluge anser att man ska börja förändringsarbete med att städa förråden eftersom oordning är en tidstjuv. Man ska veta vad man har och var det finns och då vet man också när det är dags

att beställa nytt. Kluge pratar också om visuellt buller och menar då sånt som överlastade hyllor och anslagstavlor med inaktuell information. Röriga mönster och olika inredningsmaterial skapar också visuellt buller och stress. Att ha en bra rumsvolym är viktigt eftersom golvet ofta är ett basbehov i leken. Verksamheten ska vara flexibel och barnen ska kunna ha överblick. I det stora lekrummet är det bra att skapa hörnor för olika aktiviteter. Rummen eller hörnorna ska tala om vad de är till för och beröra barnens alla sinnen. Hur rummen ligger i förhållande till varandra är viktigt att tänka på eftersom rummen samspelar med varandra. Vidare anser Kluge att ateljén ska vara inredd med ett lågt bord med inspirerande material så barnen kan ta själva. Man måste också tänka på hur man använder ljuset i miljön. Man ska släppa in ljuset och inte använda stora gardiner i förskolan, och använda punktbelysning för att styra barnen i en given riktning i rummet (a.a.). Frågan är om Kluge är inspirerad av Reggio Emilia-pedagogiken.

Jag ser det som att dessa olika forskare ger olika betydelser av miljön och leken. Björklid anser att den synliga miljön ska ha verkstadskaraktär och anser att pedagogerna ser färre restriktioner ute än inne. Nordin-Hultman anser att den synliga miljön ska vara en verkstadspedagogisk miljö och anser att vem barnet är en fråga om miljö. Skantze anser att barn behöver också annat än vuxna. De behöver att den synliga miljön är möjlighetsrum. Mårtensson menar att utemiljön ska ha naturkänsla och naturmarkskaraktär. Reggio Emilia-filosofin menar att den synliga miljön ska vara utvecklad på ett sätt som gör att den fungerar som en tredje pedagog. Kluge anser att miljön på förskolan inte ska vara en kopia av barnets hemmiljö. Den ska visserligen ha en basinredning men kunna förändras och ha flexibla lösningar.

3. Problemprecisering och frågor

Mot min bakgrund om lek och miljö har jag valt att studera hur olika pedagoger på förskolan tänker angående lekmiljö och hur de tror att miljön på förskolan, både inne och ute, kan ha betydelse för barns möjligheter till lek. För att nå ett resultat kommer jag intervjua pedagoger på en förskola i en kommun i Skåne.

3.1 Frågeställning

- Hur tänker pedagogerna om miljön på förskolan inne och ute?
- Vilken betydelse tillskriver pedagogen miljön för barns möjligheter till lek?

4. Metod

I detta kapitel tar jag upp hur jag har gjort urvalet, datainsamlingen och de etiska övervägandena. Min forskningsmetod är fallstudien eftersom syftet är att få ingående insikter om en invecklad relation mellan lek och miljö. Då har fallstudien en stor förtjänst som vetenskaplig metod. Eftersom den tillåter närhet till undersökningsobjektet. Fallstudiens fokus är på att upptäcka inte på att bevisa (Merriam, 1994).

4.1 Urval

Mina undersökningar ägde rum på en förskola i en kommun i Skåne. Jag har intervjuat fyra pedagoger, från två olika avdelningar. Jag valde att intervju pedagoger som är inriktade på de yngre barnen, 1- 3½ år eftersom jag har erfarenhet av att det är stor skillnad på barnets lek i åldrarna mellan 1- 5 år, därför valde jag att begränsa mig. Förskolan har ingen speciell inriktning på lek eller miljö vilket jag upplevde som positivt, eftersom jag vill nå ett resultat där man får se hur en ”vanlig” pedagog tänker angående lek och miljö.

4.1.1 Förskolan

Denna förskola ligger i utkanten av stadskärnan och har kulturinriktning, vilket innebär att de lägger stor vikt vid de svenska traditionerna såsom jul, påsk, Märten gås, födelsedagsfirande med mera. Förskolan har fyra avdelningar, en 1-2årsavdelning, en 2-3årsavdelning och två 3-5årsavdelningar. Lokalerna är arrangerade som ett stort H med de fyra avdelningarna i var sin ände. I delen som förbinder de fyra avdelningarna finns lekhall, personalutrymme och kök. Förskolans utemiljö består av en stor gård med naturkänsla.

4.1.2 Pedagogerna

Pedagog ett arbetar som förskollärare på 1-2årsavdelningen. Hon har arbetat 9 år som förskollärare varav 6,5 år på denna förskola. Pedagog två arbetar som barnskötare på 1-2årsavdelningen. Hon har arbetat 16 år som barnskötare varav 15 år på denna förskola. Pedagog tre arbetar som förskollärare på 2-3årsavdelningen. Hon har arbetat 21 år som förskollärare varav 18 år på denna förskola. Pedagog fyra arbetar som barnskötare på 2-3årsavdelningen. Hon har arbetat 20 år som barnskötare varav 19 år på denna förskola.

4.2 Datainsamling

För min undersökning har jag valt den kvalitativa metoden fallstudie med intervjuer av fyra pedagoger på samma förskola. Enligt Patel och Davidson (2003) är den kvalitativa forskningen inriktad på att tolka och förstå människors livsvärden och det är precis vad jag vill göra med denna undersökning. Den kvalitativa undersökningsmetoden hoppas jag ska göra att jag kommer djupare, jämfört med en kvantitativ då man mest går på ytan exempelvis när man använder sig av enkäter. När man som jag använder sig av en kvalitativ metod är det vanligast enligt Patel och Davidson (2003) att man samlar in information genom intervjuer och observationer. Vidare säger de att forskaren bär med sig sina kunskaper och värderingar och även vetenskapliga utsagor är värdeladdade. Därför är total objektivitet en omöjlighet och eftersom människan hela tiden befinner sig i ständig förändring är "sanningarna" som man kommer fram till tids- och platsbundna.

Jag har enbart att använda mig av intervjuer och då är det viktigt att veta att intervjupersonen och den som intervjuar är med och skapar ett samtal där man bygger upp samtalet tillsammans och skapar ett förtroende för varandra (Trost, 1997). Den som blir intervjuad ska inte känna sig förhörd och därför använder jag mig av öppna frågor (se bilaga 1) (Patel & Davidson, 2003). För att kunna ägna full uppmärksamhet åt intervjupersonen valde jag att under hela intervjun använda mig av bandspelare. Detta även för att jag anser det vara omöjligt att hinna skriva ner allt så noggrant som möjligt. Vid avlyssning kunde jag sedan återvända till orden, tonfallet och pauserna (Trost, 1997).

4.2.3 Etiska överväganden

Den man intervjuar ska känna sig säker och därför är det viktigt att personen som man intervjuar har gett sitt tillstånd och vet att den kan avbryta intervjun när som helst. Jag har därför ett avtal med alla intervjupersonerna där jag försäkrar att alla uppgifter som de lämnar till mig via intervjun behandlas konfidentiellt (se bilaga 2).

4.3 Bearbetning av data

Bearbetningen av data har skett på följande sätt:

- Skrivit ner exakt vad informanterna har sagt under intervjuerna med hjälp av avlyssning från diktafonen.

- Läst igenom materialet.
- Låtit informanterna läsa igen materialet och godkänna det.
- Läst igenom materialet om och om igen.
- Med ett öppet tänkande frågade jag mig vad som sker i materialet.
- Jag letade efter nyckelbegrepp, något som var återkommande i intervjumaterialet.
- Därefter skapade jag teman som lyder; Lek är nästan allt barnen gör egentligen, Miljö är inspiration och utveckling, Lika viktigt både ute och inne, Hur vi är och hur vi gör, Ansvar för miljöns utformning, Saker i miljön som påverkar leken både ute och inne, Saker i miljön som påverkar leken inne, Saker i miljön som påverkar leken ute.

Bearbetningen av data i form av kodning och analys följs åt i ett kvalitativt arbete. Kodning innebär att läsa igen sitt material flera gånger för att hitta nya infallsvinklar i det varje gång och hitta nya koder eller nyckelbegrepp. Dessa försöker forskaren sen länka samman till olika teman (Svenning, 2000).

4.3.1 Kritiska reflektioner av val av metoder

Enligt Denscombe (2000) finns det ett antal för- och nackdelar med intervjuer som metod och jag vill här nämna några. Man får ett djup i sin information och information som baseras på informanternas idéer och åsikter. Intervjun är en mycket flexibel metod och man får hög svarsfrekvens. En nackdel är dock tillförlitligheten som påverkas av intervjuaren och kontexten och därför är det omöjligt att uppnå objektivitet. Material från intervjuer grundar sig på vad människor säger och inte på vad de gör. Bandspelaren som intervjuaren använder kan gör att informanten känner sig hämmad (Denscombe, 2000). Detta är något som jag tror kan ha påverkat pedagogerna i mina intervjuer, eftersom de är ovana att bli intervjuade på detta sätt. Dessutom kände jag, skribenten, mig ovan att intervjuas, eftersom jag inte har använt mig av denna metod tidigare. Under avlyssningen från diktafonen blev det klart för mig att trots att jag under intervjuerna satt diktafonen väldigt nära informanterna är det ibland väldigt svårt att urskilja vad de säger. Vid analysen av intervjuerna insåg jag att min förförståelse för lek, miljö och hela förskolans värld har gjort att jag under intervjuerna inte ställt motfrågor till informanterna om till exempel hur eller vad de menar. Jag hade ett förgivettagande om vad de menade när de sa vissa saker. Ett exempel på detta är begreppet miljö som jag inte frågade informanterna om hur de definierade.

5 Resultat

Efter vad som framkommit i intervjuerna och i analysen har det varit lämpligt att presentera i ett antal teman med ett antal kategorier. Syftet med detta har varit att försöka få resultatet överblickbart för alla läsare men speciellt för de läsare som endast är intresserade av delar av resultatet.

5.1 Lek är nästan allt barnen gör egentligen

När informanterna ombads att svara på frågan vad är lek nämnde alla olika saker. Men det framkom också vad det tyckte lek var under andra delar av intervjun.

5.1.1 Spänning, pyssel och upptäcka sig själv

Under intervjuerna som helhet tog pedagogerna upp exempel på hur lek framträder i barns handlingar.

P1: Man kan äta under rutschkanan, så blir det spännande och det blir i leken.

P1: ..., att kunna sitta och läsa en bok.

P2: Allt från den lilla pysselleken i sandlådan eller i lekstugan eller kanske till att klättra i träden eller bara upptäcka gräsmattan eller...

P2: Allt från naturligtvis den klassiska gung-, balansgång-, klätter- leken... till... hitta mig själv, få vara själv och klättra i träden.

5.1.2 Leka för att lära

När informanterna ombads att svara på frågan vad lek är nämnde en pedagog att det är i leken barnet lär sig.

P1: ..., det är där man lär sig.

P1: ...det är där barnet lär sig och barnet utvecklas.

5.1.3 Leka för utvecklande

Informanterna nämnde också att i leken utvecklar barnet sig och att lek är något barnet utvecklar genom att ge och ta.

P1: ...det är där barnet lär sig och barnet utvecklas.

P3: För lek är ju något du utvecklar genom att ge och ta.

5.1.4 Att få bearbeta sina upplevelser

Pedagogerna menade att leken är prövande, utmaningar och bearbetning av erfarenheter, upplevelser och tankar.

P2: Där kommer ju deras erfarenheter och deras tankar som dom prövar och utmanar, ...

P2: Mina erfarenheter och mina upplevelser, det är ju det barnen utforskar i sin lek.

P4: Det dom har varit med om som dom bearbetar då. [---] Deras upplevelse som dom bearbetar genom leken.

5.1.5 Barnens arbete

Vidare menade pedagogerna att leken är barnens arbete.

P3: Så om man kan se det som lite arbete så gör barnen om det till sin lek.

P4: Det är deras arbete...

5.1.6 Att ta det lugnt och öva sitt sinne

Ytterligare ansåg pedagogerna att lek är att ta det lugnt och att i leken övar barnet sitt sinne.

P1: Och att man skall kunna ta det lugnt är också en lek, ...

P2: för det är ju i leken där barnet övar sitt sinne.

5.1.7 Det är roligt och det är barnens vardag och liv

När informanterna ombads att svara på frågan vad är lek nämnde en pedagog att leken är det som barnen tycker är roligt och lekar är barnens vardag och liv.

P4: Lekar är barnens vardag och barnens liv och ...

P4: ...det är det som dom tycker är roligt och...

5.1.8 Leken är så himla viktig

Pedagogerna menade att leken är viktig.

P1: ..., leken är så himla viktig.

P1: Leken är lika viktig ändå även om inte miljön finns där.

P1: Leken är det viktigaste i barnets ålder,

P1: Så därför är leken jätteviktig...

P2: Leken är ju väldigt viktig...

5.1.9 Lek är nästan allt barnen gör egentligen

Vidare menade en pedagog att lek är väl nästan allt barnen gör egentligen.

P3: Men ja, lek är väl nästan allt barnen gör egentligen.

5.1.10 Tolkning

Enligt pedagogerna är leken allt från att äta under rutschkanan till att klättra i träden. Som jag ser det verkade dessa informanter ha större behov av att tala om vad som är lek ute än inne.

Att leken är lärande och utvecklande uttalade pedagog ett. Jag anser det intressant att endast en av informanterna nämnde att lek är lärande och utveckling eftersom detta framhävs ganska tydligt i Lpfö 98; ”Leken är viktig för barns utveckling och lärande” (Utbildningsdepartementet, 1998, s. 9). Vygotskij ansåg att i leken försätter sig barnet själv i en lärandesituation medan Erikson ansåg att leken fyller en funktion i barnets utveckling (Hjort, 1996; Lillemyr, 2002; Tullgren, 2004). Att den pedagog som uttalar detta är den som är senast utbildad skulle kunna tolkas som att de nyutbildade är de som är bäst på att sätta sig in i nya styrdokument som tilldelas förskolan och skolan. Intressant är att pedagogen ser det som att det viktigaste med leken är att lära sig. Är det verkligen det?

Att lek utvecklas genom att ge och ta framhåller Birgitta K. Olofsson men hon benämner det som samförstånd, turtagande och ömsesidighet (Olofsson, 1987).

Enligt pedagogerna är leken prövande, utmaning och bearbetning av erfarenheter, upplevelser och tankar. Är detta något som de har fått med sig från utbildningstiden? Den teoretiker som

är i närheten av detta är nämligen Piaget som talar om att imitation innebär att barnet återskapar sådant som det upplevt. Dock menar Piaget att imitation och lek är två vitt skilda saker (Hjorth, 1996). En forskare som anser att barn bearbetar hela sin omvärld i leken är Birgitta K. Olofsson (1996). Kanske har pedagogerna kommit i kontakt med Piaget och Birgitta K. Olofsson under sin utbildning.

Pedagogerna på den ena avdelningen tyckte att leken är barnens arbete. Pedagogerna i Reggio Emilia anser inte att fri lek och arbete är samma sak (Barsotti, 1997).

En pedagog talade om att det också är en lek att kunna ta det lugnt. Uttalade hon detta eftersom hon anser att föräldrar och barn ofta har svårt för att se det som en lek att man till exempel sitter och läser en bok för barnet eller barnen? En annan pedagog menade att leken är övande av sitt sinne.

En av pedagogerna menade att leken är det som barnen tycker är roligt och detta talade Piaget också om när han säger att barnet leker för att det är roligt (Hjorth, 1996). Vidare menade hon att leken är barnens vardag och liv.

Pedagogerna nämnde att leken är viktig. Men jag ser inte det som en definition av vad lek är. Man ser dock att de två informanterna som arbetar tillsammans på den ena avdelningen verkar vara överens om att leken är viktig medan informanterna på den andra avdelningen inte direkt betonar att leken är viktig. Innebär detta att de på ena avdelningen låter barnen leka mer än på den andra bara för att de uttalar att leken är viktig. Jag skulle inte tro att det behöver vara så. Flera teoretiker talar också om att leken är viktig, om än för lite olika saker. Jag ser det som att Piaget ansåg att leken är viktig för barns intellektuella och kognitiva utveckling medan Vygotskij ansåg att leken är viktig för barns lärande. En annan tolkning skulle kunna vara att leken historiskt kan ha betydelse. Pedagogerna vill med detta uttalande om att leken är viktig försöka skydda lekens "värld".

5.2 Miljö är inspiration och utveckling

När informanterna ombads att svara på följdfrågan hur miljön påverkar leken, efter det att de hade talat om vad lek är, nämnde alla olika saker. En annan del av de resultat som hamnat under detta tema har kommit från frågorna vad de tror att innemiljön här på förskolan har för

betydelse för barnens möjligheter till lek och vad de tänker på när de hör ordet lekmiljö. Men det framkom också under andra delar av intervjun hur de tyckte miljön påverkade leken

5.2.1 En påverkansfaktor att räkna med

När informanterna ombads att svara på följdfrågan hur miljön påverkar, nämnde pedagogerna att miljön påverkar leken.

P2: Den påverkar naturligtvis barnens lek.

P2: Den påverkar.

P3: Ja det är klart den påverkar...

P4: ...det tror jag är en jättestor påverkan...

P4: Det påverkar. Det påverkar dom jättemycket.

En pedagog menade att miljön betyder något för leken som svar på frågan vad de tror att innemiljön här på förskolan har för betydelse för barnens möjligheter till lek.

P1: Det tror jag betyder väldigt mycket hur det ser ut.

P1: Jag tror det betyder hur man gör det. Vissa barn kan hitta en lek i ett rum där det inte finns något alls, så kan man också göra, men i längden så betyder miljön himla mycket.

Vidare menade pedagogerna att miljön stimulerar leken.

P1: Miljön stimulerar ju lekar, så den kan bli bättre.

P2: ..., miljön ska ju stimulera till lek.

På frågan om vad de tänker på när de hör ordet lekmiljö, ansåg en pedagog som del av sitt svar att miljön kan användas som en extra pedagog.

P2: ..., man kan ju använda miljön, är ju väldigt viktigt tycker jag och den kan ju användas som, egentligen som en extra pedagog.

5.2.2 Leken "föds" ur miljöerna

Under helheten av intervjuerna av de fyra pedagogerna nämnde pedagogerna tre andra svar om förhållandet mellan miljö och lek. En pedagog nämnde att miljön kan tillgodose leken

medan en annan pedagog nämnde att miljön kan "tilltala" d.v.s. uppmana till lek. Den sista pedagogen nämnde att miljön kan ge möjligheter.

P1: Leken kan ju bli tillgodosedd på ett annat sätt om vi har en bra miljö. Men leken är lika viktig ändå, även om inte miljön finns där.

P2: Därför att miljön kan ju, (tystnad) tilltala,... till lek.

P3: ...för den ger ju möjligheter. Kan ju miljön ge. Vissa miljöer ger bättre möjligheter till utvecklande eller inspirerande lek än vad andra miljöer gör.

5.2.3 Leken "föder" miljöerna

En pedagog talade emot sig själv när hon menade att den vuxne inte behöver planera miljön för lekens skull.

P3: Det är nog inte vuxna som behöver planera den utan barnen finner själva sin lekmiljö.

5.2.4 Miljön – lekens arbetsplats

En annan av pedagogerna nämnde att miljön är barnens arbetsplats och leken är barnens arbete.

P4: Det är deras arbete och deras arbetsplats...

5.2.5 Tolkning

I de här citaten blir det tydligt att det finns ett förgivettagande att vi menade samma sak när vi sade ordet miljö. Men menade vi det egentligen? Vad syftar de på när de sade ordet miljö?

Pedagogerna ansåg att miljön "naturligtvis, klart och jättemycket" påverkar leken. En annan av pedagogerna uttryckte det som att den betyder väldigt mycket. Detta tolkar jag som att alla fyra pedagogerna är övertygade om att miljön påverkar/har stor betydelse för leken. Pedagogerna är enligt min åsikt helt eniga med skolverkets allmänna råd och kommentarer som säger att miljön bör möjliggöra en pedagogik som bygger på lek (Skolverket, 2005). Detta blir ännu tydligare i de två pedagogernas yttrande att miljön stimulerar till lek. Vidare ansåg pedagogerna enligt min tolkning att det underlättar för leken med en bra miljö. En

pedagog menade att vissa barn kan hitta en lek i ett rum där det inte finns något alls men att miljön i längden betyder mycket och jag förstår inte riktigt vad hon menade med det.

En pedagog tog upp att man kan använda miljön som en extra pedagog. Detta är precis vad Reggio Emilia- filosofin anser, men där kallar man miljön för den tredje pedagogen eftersom de två andra pedagogerna är de vuxna och barnen. I den filosofin anser man att miljön på förskolan skall vara utvecklad på ett sätt som gör att den kan fungera som en tredje pedagog (Wallin, 1997). Detta tror jag är precis vad pedagogen också menade.

Vidare menade en pedagog att miljön kan "tilltala" till lek och det är i enlighet med Lpfö 98. Där står att förskolan skall "erbjuda barnen en trygg miljö som samtidigt utmanar och lockar till lek och aktivitet" (Utbildningsdepartementet, 1998, s. 9). Vidare står det att; "Utomhusvistelsen bör ge möjligheter till lek och ..." (a.a., s. 11). Att miljön ger möjligheter nämnde en av pedagogerna när hon sa att vissa miljöer ger bättre möjligheter till utvecklande eller inspirerande lek än vad andra miljöer gör. I detta resonemang tolkar jag det som att pedagogerna menar att leken "föds" ur eller skapas av miljön och inte tvärtom nämligen att leken kan "föda" eller skapa en ny miljö. När denna pedagog sedan talar emot sig själv och säger att det är nog inte vuxna som behöver planera den utan barnen finner själva sin lekmiljö menar ju hon att leken kan "föda" eller skapa en ny miljö.

Något som en annan pedagog nämnde var att hon såg förhållandet mellan miljö och lek som att lek är deras arbete och miljön är deras arbetsplats. När man gör denna jämförelse undrar jag om pedagogen gör det för att försöka höja statusen på barns lek och miljö. Många ser nog sitt arbete och sin arbetsmiljö som något med högre status än deras barns lek och miljö. Jag tror att denna pedagog har samma status på alla dessa fyra sakerna och vill få andra till att tycka samma sak.

5.3 Lika viktigt både ute och inne

Under detta tema finns delar av de svar som jag fått på frågan vad de tror att utemiljön här på förskolan har för betydelse för barnens möjligheter till lek.

P1: Den har också lika stor betydelse som inne tycker jag.

P2: Det är ju nästan samma sak för utemiljön ska ju också stimulera till lek.

P3: Ute är nog en väldigt viktig del.

P4: Så det är lika viktigt både inne och ute. För att orka vara inne och leka mycket så tror jag att man måste vara ute också och skaffa sig frisk luft. Det är lika viktigt.

5.3.1 Tolkning

Här ger pedagogerna ute- och innemiljön samma betydelse/vikt eller nästan samma som leken. Jag ställer mig lite frågande till vad hon menar med "nästan samma sak" men tolkar det som att hon också ger samma betydelse till ute som inne för leken. En annan pedagog menade dock att ute är nog en väldigt viktig del och detta kan man tolka på lite olika sätt. Antingen kan man tolka det som att hon ansåg att ute har större betydelse än inne. I så fall, är detta en udda åsikt bland pedagoger eller då skulle pedagoger på förskolor med uteprofil till exempel, Ur och skur- förskola hålla med denna pedagog. Ett annat sätt att tolka pedagogen, vilket jag håller för mera troligt, är att hon ansåg att ute och inne har samma betydelse men eftersom Matteusförskolan precis som många andra förskolor inte visar detta med tidfördelningen mellan ute och inne vill pedagogen med detta uttalande visa att hon tycker att de borde fördela tiden lika. Detta är kanske precis vad de gör på uteprofil- förskolorna men eftersom det är så udda så blir det deras profil. Pedagogerna på dessa förskolor tycker kanske precis som dessa fyra pedagogerna att ute och inne har samma betydelse för barns lek men genomför det också tidsmässigt.

5.4 Hur vi är och hur vi gör

Under detta tema finns delar av de svar som jag fått på frågorna om vad det får för konsekvenser för dem som pedagoger när de tänker på innemiljöns respektive utemiljöns betydelse. De har även pratat om sin egen roll som pedagog under andra delar av intervjun. Alla fyra pedagogerna menade att hur de är och hur de gör spelar en roll i förhållandet till barnet. De menade också att pedagogen själv är en stor faktor i miljön och detta i förhållande till leken. Vi pedagoger är en stor del av miljön på förskolan.

5.4.1 Jag är en lekmiljö

Pedagogerna menade att de är en del av lekmiljön.

P1: ...hur vi pedagoger är tycker jag också är en lekmiljö och om vi är där.

P1: Där är det vi, som gör, att dom får göra det och bara att jag sätter mig på golvet och är med barnet, helt plötsligt så kan jag vara en hoppebräda eller precis vad som helst. Och då är jag en lek miljö. Det är viktigt.

P1: ...betyder hur man gör.

P2: Bemötandet av barnet är egentligen en av dom allra största miljöfaktorerna egentligen. För jag tror inte att du kan, oavsett vad du har för innemiljö så att säga, har du inte rätt atmosfär så ger inte leken det leken ska ge.

5.4.2 Vissa barn får man locka och hjälpa

Pedagogerna nämnde vidare att vi måste finnas till hands och locka och hjälpa till med leken på förskolan.

P3: ...tillåta dom använda dom här pinnarna som är (skratt) väldigt inspirerande (skratt) som kan användas till mycket. Vissa får man ju locka och visa att det faktiskt finns lite hörnor som man kan dra sig undan i och leka för det är ju inte givet att man upptäcker dom om man inte har något annat barn som kanske drar iväg en.

P3: Vissa barn får man ju hjälpa och komma igång.

P3: Jag är nog inte så mycket för att leka en lång lek med dom utan mer att få igång dom att leka med varandra eller att utveckla en egen lek.

P4: ...vuxna får ju naturligtvis finnas till hands också och hjälpa till. Ja, ibland kör dom ju fast. Ibland kommer man ju inte överens om vilka saker man skall ha då och då får ju vi vara där och sedan när det fungerar så får man ju, då går man iväg.

P4: ...så måste man ju ändå vara där så det inte händer något.

P4: ..., som pedagog måste man ju se till att även om dom leker själva så måste man se till att finnas där.

5.4.3 Lyssna och avvakta

Men vi måste finnas till hands och locka och hjälpa till på ett bra sätt, vilket en av pedagogerna beskrev som att man gör det i lekens form.

P4: Man får vara med, man får ju liksom lyssna och avvakta, man kan ju inte bara dundra in och säga: jaha vad gör ni för någonting? För det kan ju vara mitt inne i något. Man kan ju tolka av och så får man kanske, om de då leker affär, då får man kanske fråga: Kan jag också köpa någonting eller vad säljer ni här? Så man får lyssna av, vad det är dom leker eller vad det är dom gör. Och om det då är så att man sitter och eller man kanske hör att nu är det något som är på gång och som inte är bra, då kan man bara inte säga: Hallå där! Vad gjorde du? Utan då får man

ju också kanske fråga vad är det som händer i affären? Är det någon som har glömt att betala eller? Om det nu blir (tystnad) så att det blir i lekens form. Ja man får ju lyssna av så att man inte. Det är kanske så i deras lek att det är någon som inte gör som man ska. Och då kanske det låter värre än vad det är. Det kanske inte är någon (tystnad) det kanske är leken. Man har gått iväg utan att betala.

5.4.4 Styr och stör utvecklingen

En annan pedagog trodde inte att en pedagog kan delta i leken på barnets villkor. Det blir alltid de som styr leken.

P3: Jag kan ju se med åren nu, att det är nog fler som har svårare för att leka själva idag. Dom är mer vana vid att där är en vuxen som styr upp det, deras lek. Så fort där är en vuxen inblandad så tror jag inte att barnen tränar sin lek på den nivån utan det är den vuxne. Så fort där är en vuxen så tror jag en vuxen styr om den är med i leken.

5.4.5 Ibland får man rucka lite på regler

För att kunna vara barnen till viljes måste man ibland som pedagog rucka lite på reglerna och principerna.

P4: Ibland får man rucka lite på dom där reglerna och principerna.

Dock kan dom inte gå hur långt som helst utan vid vissa tillfällen är det pedagogerna som avgör om det är läge för det.

P1: Vatten tar vi fram om det är läge för det.

5.4.6 Jobba genom leken

En av pedagogerna nämnde att de jobbar genom leken.

P1: Så att allt vi gör är genom leken och...det jobbar vi ju med.

5.4.7 Barnens signaler

En av pedagogerna menade att de som pedagoger måste gå på barnets signaler.

P2: För egentligen bygger det ju på vad som kan stimulera barnens lek och vad barnen har för signaler.

P2: Men att hela tiden gå på barnens leksignaler. Lära sig att tyda och förstå och respektera barnens leksignaler.

5.4.8 Dra sig undan

En annan pedagog ansåg att det är viktigt att få barnen att sprida ut sig och låta dem dra sig undan från vuxnas insyn.

P3: ...man försöker få dom till att sprida ut sig, så att inte alla är på samma ställe. Att erbjuda lite vrår, rum som man kan dra sig undan i för att leka färdigt och inte bli störd och avbruten.

P3: För det tror jag barn har behov av och kunna dra sig undan utan att dom känner att det är någon vuxen som ser dom hela tiden.

5.4.9 Tolkning

Jag ser det som mycket intressant att pedagogerna ansåg att vi pedagoger är en stor del av miljön på förskolan. Att det spelar roll hur vi är och hur vi gör. Detta är något som påpekas i förskolans läroplan – Lpfö 98. Där framhävs att pedagogen kan ha en aktiv roll i barns lek och bör visa intresse för leken och delta i leken (Utbildningsdepartementet, 1998). Forskaren Birgitta K. Olofsson (1996) talar om samma sak som en pedagog, nämligen att den vuxne stimulerar leken enkelt genom att sitta på golvet med barnet. Några pedagoger nämnde att man ska finnas till hands och hjälpa till med leken. Men man ska göra det på ett bra sätt, anser en pedagog. Detta gör man genom att lyssna och avvakta och då blir det i lekens form, som hon kallar det. Detta tolkar jag som om hon ansåg att man inte får förhastat sig som pedagog utan man måste visa hänsyn och respekt gentemot barnens lek.

En pedagog tyckte att en vuxen inte kan delta i leken på barnets villkor. Det blir alltid den som styr leken. Detta är något som Charlotte Tullgren har forskat kring och hon menar att pedagoger som leker med barnen lättare kan observera, kontrollera och korrigera barnens handlingar på ett osynligt sätt. Tullgrens resultat visade att vi styr på tre sätt: att barn leker,

vad barn leker och hur barn leker. En annan pedagog talar om att man som pedagog ibland får rucka lite på de reglerna och principerna och det låter ju väldigt bra. Men kan det inte bli styrning eftersom pedagogen litar på sitt omdöme? Även det en annan pedagog nämner att vatten tar pedagogerna fram om det är läge för det betyder ju även det att det är pedagogen som har makten och därmed styr barnens lek (Tullgren, 2004).

En av pedagogerna menade att de som pedagoger jobbar genom leken. Det tycker jag låter intressant men vad menar hon med det och hur jobbar de genom leken. En annan pedagog menade att pedagogen måste uppmärksamma barnets signaler. De skulle lära sig tyda, förstå och respektera barnens leksignaler men hur blir man bra på det och hur sker det på barnets villkor utan att styra som Tullgren (2004) menar.

Vidare menade de att barn behöver dra sig undan ibland för att få leka färdigt och då behövs lite vrår och rum till detta. I Reggio Emilia-filosofin är man också medveten om detta och har miljöer som ger möjlighet till avskildhet, lugn och ro.

5.5 Ansvar för miljöns utformning

Informanterna ombads att svara på frågorna om vilka konsekvenser det får för dem som pedagoger att de tänker på inne- respektive utemiljöns betydelse. De har även pratat om sin egen roll som pedagog under andra delar av intervjun. Alla fyra pedagogerna menade att de har ett ansvar för miljöns utformning.

5.5.1 Ansvarsenighet

Alla fyra pedagogerna menade att de som pedagoger har ett ansvar för att se till att den rätta miljön finns. Vissa menade till och med att de har ett stort ansvar för detta.

P1: Och det är också vi pedagoger som får se till att denna utemiljö finns.

P1: Vi har som pedagoger ansvar för miljön här på förskolan. Stort ansvar.

P1: Väldigt stort ansvar känner jag. Vi kan ju tillgodose leken på ett annat sätt om vi erbjuder en bra miljö.

P1: Jag kan ha ett ansvar att möblera på ett visst sätt...

P2: Då får man skapa den miljön.

P2: Jag anser att min egen roll är viktig i det här. För jag har ett ansvar att skapa en miljö både ren materiell miljö, men även en miljö som är tillåtande och som är utmanade och som är utforskande. Så visst ligger det ett stort ansvar på mig som pedagog.

P3: Det är ju mitt jobb att försöka fördela och dela upp rum så att man kan utnyttja kvadratmetrarna som man har.

P3: Inomhus är det ju jag som får se hur miljön används, möblera om. Ibland får man göra det för att få igång lek igen.

P4: Man har ju stor del i hur det ser ut. För det är ju vi som skall se till att det passar.

5.5.2 Att ändra och byta

Påverka miljön kan man ju göra på olika sätt och alla pedagoger gav lite olika förslag vilket tydligt framgår av citaten. Några av pedagogerna gav ytterligare förslag:

P1: ...som vi har gjort här en liten redskapsbana,

P3: Byta lite leksaker,

P3: Göra upp rum i rummet.

P4: Utan man får ändra om (tystnad) ändra om i rummet, möblera om i rummet så att e, det passar.

5.5.3 Budgeten ett hinder

Dock finns det ett hinder för en som pedagog, nämligen förskolans budget.

P2: Anpassa avdelningen så mycket som man kan i dagens budgetvärld.

5.5.4 Att tillgodose alla

När pedagogen har ansvar för miljön ansåg vissa att de ska tänka på att anpassa miljön efter kön och ålder på barnen samt så att barnen inte ska behöva vuxenhjälp hela tiden.

P1: ...en bra lekmiljö är när man tillgodoser alla, både pojkar och flickor.

P1: Både för små och stora och pojkar och flickor.

P1: ...vilken ålder man har.

P2: Dels så måste jag se till så att miljön är anpassad för åldern.

P2: Barnen ska själva kunna uttrycka sig och ta del och erövra sin omvärld utan min vuxenhjälp hela tiden.

P4: ... (tystnad) beroende på åldern då naturligtvis...

5.5.5 Att utgå ifrån och läsa av barngruppen

Pedagogerna pratade om att de som pedagoger måste se vad barngruppen är intresserad av innan de kan förändra miljön.

P1: Och sen så ser man givetvis vad barngruppen just idag är intresserade av. Man kan ju ha en barngrupp idag som inte är intresserade av att bygga pussel och då har man ju inte det framme.

P2: Jag tycker att det är viktigt att man förändrar lekmiljön efter intresset som finns i barngruppen.

P2: Sen så måste jag lära mig att läsa av barnen. Vad är det dom har för intresse? Finns det ett intresse som det inte finns utrymme till? Hur kan jag skapa utrymme för den leken då? Och tillgodose dom önskemål man ser finns. Sen kan det ju också vara så att man ser ett behov i gruppen av någonting. Det här hade verkligen fungerat och passat bra i gruppen.

P4: Man skall ändra miljön efter vad barnen är intresserade av.

P4: Jag menar, är de bara intresserade av bilar och vi har bara massa dockor, då blir det inget bra ju.

P4: Man måste tänka efter vad det är, vad har vi för barn och vilka leker och hur leker dom. Passar det att ha ett hemrum, det är kanske ingen som leker i hemrummet och då får vi kanske ta bort det. Eller som vi plockade ner alla hyllorna, för vi tyckte vi hade för mycket saker, man lekte inte med det, utan man bara öste ut det och sedan bara låg det i en enda hög.

P4: Man får tänka efter och inte bara sätta fram en massa grejor och sedan står man där och det är jättebra. Utan man får tänka efter vad det är de behöver och om man behöver köpa någonting till. Som vi har köpt nya bilar och de har tyckt att det har varit roligt. Så visst måste man tänka efter. Leva sig in i vad dom ... och ibland får man ju ta ner det på deras nivå, man kan ju, ja man får tänka efter.

5.5.6 Viss sorts lek

En pedagog nämnde att man kan försöka skapa viss sorts lek via miljön

P2: ..., man kan ju skapa miljöer som är tänkbara för att skapa en viss sorts lek.

5.5.7 Tolkning

Här kan vi se att pedagogerna kände ansvar för att se till att den rätta miljön finns. Vissa kände till och med stort ansvar, såg sig som viktiga eller att de har stor del i att utforma miljön, vilket är ännu starkare. Ansvar för en god miljö föreskrivs i Lpfö 98 alla dem som

arbetar i verksamheten. Detta ansvar har alltså enligt läroplanen inte enbart pedagogerna (Utbildningsdepartementet, 1998). Dock är det kanske så att det är de som är bäst lämpade att framföra till de andra parterna vad som behövs utifrån att det är de som ser barnen mest. Det som en pedagog uttalade, nämligen att man får utnyttja kvadratmetrarna som man har, är kanske ett resultat av att forskning visar att många förskolor idag har brist på utrymme och har trånga lokaler (Björklid, 2005).

Vidare menade en pedagog att man får byta lite leksaker och göra upp rum i rummet. Det senare är något som Birgitta K. Olofssons forskning behandlar. Enligt henne älskar barn trånga utrymmen för sin lek och de vill gärna ha flera små ”rum” i det stora rummet att leka i (Olofsson, 1993; Olofsson, 1996). En annan pedagog menade att det var hennes ansvar att ändra om och möblera om så att miljön passar.

En av pedagogerna uttalade sig så att man kan tolka det som att dagens budget i förskolan är ett hinder i anpassningen av avdelningens hela miljö, allt från personal till lampor, vilket bara är att beklaga. Men vilken arbetsplats idag har inte en budget att följa? Man får göra det bästa av den situation man har.

Pedagogerna tyckte att man ska tillgodose alla med miljön och vissa specificerade det till att man skulle tänka på både pojkar och flickor, barnens ålder och att barnen inte ska behöva vuxenhjälp hela tiden.

Vidare menade pedagogerna att de måste se vad barngruppen är intresserad av innan de kan förändra miljön. Detta tolkar jag som att de har ett genuint intresse för barn och vill göra det bästa för den barngrupp de har framför sig just för tillfället. De tycker dessutom att alla pedagoger bör ha detta genuina intresse för sin barngrupp. En av pedagogerna nämnde att man kan försöka skapa viss sorts lek via miljön.

5.6 Saker i miljön som påverkar leken både ute och inne

När informanterna ombads att svara på frågorna vad de tänker på när de hör ordet lekmiljö, vad en bra lekmiljö är och hur det påverkar miljön, nämnde pedagogerna att det finns olika saker i miljön som påverkar leken både ute och inne. Jag vill här påpeka att de svar jag tog upp under rubrikerna 5.4 Hur vi är och hur vi gör och 5.5 Ansvar för miljöns utformning som

handlar om pedagogen, visar att leken både ute och inne naturligtvis påverkas. En av pedagogerna tog upp detta.

P2: Den skall ju vara trevlig och den ska vara glad och den ska vara trygg. Det ska vara en trygg miljö och en miljö som barnen trivs i och känner att här kan jag våga, här kan jag prova på. Så den ska vara "öppen", det låter lite konstigt att säga att den ska vara "öppen" miljön egentligen men. Men en tillåtande miljö, men då tänker jag inte bara på materiella saker.

5.6.1 Miljö – inte bara något materiellt

Miljön är ju inte bara något materiellt utan har även andra bitar. Här vill jag lyfta fram de pedagoger som talade om miljön som helhet i påverkan av leken både ute och inne. En pedagog menade att det är både den fysiska, psykiska och sociala miljön som påverkar leken ute såväl som inne och detta är ju pedagogen en del av. En annan pedagog tyckte att variation är en del av alla typer av miljöer.

P4: ...både fysiskt och psykiskt, för jag menar och socialt, det skall vara trevligt och det skall finnas bra saker att leka med och vara trivsamt miljö, ...

P3: Variation.

5.6.2 Lekmiljö måste vara säker

Något som pedagogerna tog upp är säkerheten. Barnens lekmiljö måste vara säker. Detta är en fysisk aspekt som de ansåg påverkar leken både ute och inne.

P1: Det skall absolut heller inte vara några farliga saker som kan skada barnen.

P2: Här kan jag få göra det jag vill utan att behöva ta hänsyn till säkerhetsaspekter. De är ju viktiga i lekmiljön.

P3: Sen så kan det vara mer eller mindre säker utifrån barnens sätt.

P4: Och se till så att om man har saker som hinderbanan att den inte är farlig, utan passar för barnen.

5.6.3 Många leksaker inte det viktigaste

Leksaker och saker är något som pedagogerna nämnde. Några av pedagogerna påpekade att man inte måste ha massor av leksaker och saker för att barnen ska kunna leka.

P1: ..., vad man har för tillgång till kanske leksaker eller annat. Lek behöver inte va att man har leksaker framme. Det kan vara något helt annat egentligen. Till exempel när man är ute är det inte leksaker, utan då kan det vara pinnar och då använder man ju det.

P1: ...det är inte det att man inte behöver mycket leksaker, det vill jag med framhålla. Dom kommer på andra grejor som är mycket roligare kanske som inte är en leksak utan något annat. Leksaker behövs inte lika mycket idag. Det är ju också en sån grej att man skall ha så mycket leksaker men det behövs inte alltid tycker jag utan man kan hitta på grejer i alla fall.

P1: ..., med bara sådana smågrejer som betyder så otroligt mycket.

P2: Den ska inte vara inriktad på specifika saker utan den ska erbjuda olika miljöer, ...

P3: Att inte ha så mycket leksaker framme som dom har hemma.

P4: Att man kan leka utan saker...

5.6.4 Leka med kompisar

Enligt pedagogerna kan man istället leka med sina kompisar. Detta är en miljöaspekt som påverkar leken både ute och inne. Här tog alltså pedagogerna upp en social aspekt av miljön.

P1: Kompisar är också viktiga.

P2: ...och naturligtvis samspelet med sina kamrater, ... (svar på inne)

P2: Det finns tillfälle att leka med många kamrater. (svar på ute)

P3: Det är ju även vilka man har runt omkring. Hur lek kan utvecklas. Har man många duktiga lekare omkring sig så blir man ju tränad i eller får tips och idéer eller vad man skall säga. Träna sig i att själv utveckla sin lek. För lek är ju något du utvecklar genom att ge och ta. Och har man då duktiga lekare, både äldre, som kan ge tips om hur man kan göra och få igång och då jämnåriga eller yngre som man själv lär om grejor. Leka själv, det är många som klara det men jag tror nog att flera stycken ihop utvecklar leken mer, för då kommer fleras erfarenheter in i leken.

P4: Att man kan leka utan saker. Att man kan leka med varandra.

5.6.5 Barnanpassad – på barns nivå

Ytterligare en faktor som pedagogerna ansåg viktig i miljön är att den är barnanpassad och i detta lade de lite olika saker. Här hade pedagogerna både fysiska, psykiska och sociala aspekter.

P1: ...när saker och ting kanske är på barnets nivå

P1: ...då skall det vara på deras nivå.

P1: ...att där kan vara olika saker, att man kan ha för både flickor och pojkar och det skall tillgodose allt, både språk och motorik och alla de här bitarna.

P2: ...en miljö som är anpassad efter den barngrupp man har. Den ska vara så att säga "rätt" nivåanpassad.

P2: ...anpassad för just den ålderskategorin som man har på avdelningen. Den ska inte vara inriktad på pojk- och flick- exempelvis. Den ska inte vara inriktad på specifika saker utan den ska erbjuda olika miljöer, men den ska vara öppen för barns egen lek.

P2: Det skall inte vara en tillrättalagd lekmiljö fullt ut. Den ska kunna användas av många.

P4: Är barnen bara intresserade av att bygga med klossar och leka med bilar, så får det finnas mycket klossar i olika format och plats för det då. Så det är liksom, det skall vara efter barnen.

P4: ...så skall det ju finnas utrymme och plats (tystnad) som gynnar barnens utveckling i den åldern...

5.6.6 Miljön ska kunna förändras

En pedagog nämnde att miljön ska kunna förändras hela tiden.

P2: ...den ska kunna förändras hela tiden.

5.6.7 Stimulera många sorters lek och barns fantasi

Vidare nämnde pedagogerna att miljön ska stimulera många sorters lek och barnens fantasi.

P2: ...jag vill ha en lekmiljö som stimulerar väldigt många sorters lekar. Barnens egen fantasi ska kunna växa och blomma.

P3: Så jag tror inte man behöver ha så väldigt mycket strukturerat och gungställningar och färdiga material och sånt utan barnen utvecklar nog mycket av sin fantasi om dom kanske inte har för mycket omkring sig utan tar vad som finns och då får dom formulerar det till det dom behöver i den leken.

5.6.8 Tolkning

En pedagog nämnde miljön som helhet och ville bland annat att den skulle vara trygg och "öppen". En trygg miljö nämns också i förskolans läroplan – Lpfö 98. Förskolan ska "erbjuda barnen en trygg miljö..." (Utbildningsdepartementet, 1998, s. 9). Vidare nämns att "miljön ska vara öppen, innehållsrik och inbjudande" (a.a., s.12). En annan pedagog som hävdade att

miljön är mer än något materiellt menade att den är både fysisk, psykisk och social. Ytterligare en annan pedagog tyckte att variation är en del av alla typer av miljöer.

Pedagogerna tog upp säkerheten och det verkade som något som är självklart för dem att tänka på i förskolans miljö. De kände sitt ansvar för barnens säkerhet.

Naturligtvis vill ingen pedagog att ett barn ska skada sig på förskolan. Det är ju ändå så att vi har hand om någon annan människas barn. I Skolverkets allmänna råd och kommentarer nämner man att miljön ska underlätta i säkerheten för pedagogerna (Skolverket, 2005).

Både av citaten om leksaker och citaten om barnanpassning framgår att pedagogerna såg materialet som något självklart som måste finnas på förskolan för lekens skull såväl inne som ute. Även om man inte ska ha för mycket material så måste det ändå finnas ett visst utbud.

Varför anser pedagogerna att barnen inte måste ha massor av leksaker och saker för att barnen ska kunna leka? Är det något de har diskuterat mycket på förskolan kanske? Eller är det bara dagens samhällssituation som de vänder sig emot? Tycker de kanske att dagens leksaker begränsar barnen? Kanske då framförallt med tanke på barnens fantasiförmåga som pedagogerna påstår utvecklas även utan en massa leksaker. Pedagogerna nämnde detta med barnens fantasi. Skulle man kunna dra slutsatsen av detta att en miljö utan några leksaker eller saker alls inte ger barnen några idéer medan en miljö med för mycket leksaker och saker kan dra till sig hela barnets uppmärksamhet och därför vet inte barnen vad de ska välja att leka med. Det optimala i sådana fall skulle vara lagom mycket leksaker och saker. Men vad är lagom? Det är subjektivt.

Pedagogerna ansåg att den sociala biten i form av kompisar och kamrater är en viktig aspekt av miljön som påverkar leken både ute och inne. Något som Lpfö 98 nämner i samband med social utveckling är att pedagogerna ska försöka ge barnen ansvar för sina handlingar och för miljön på förskolan utifrån sin egen förmåga (Utbildningsdepartementet, 1998). Om man ska se förskolans miljö som barnens arbetsmiljö så tror jag att gemene man tycker att deras arbetskamrater är en viktig del i deras arbetsmiljö.

Vidare ansåg pedagogerna i likhet med Britt-Marie Kluge (2002) att miljön ska vara barnanpassad på förskolan. En pedagog tog upp att den fysiska nivån som materialet befinner sig på måste vara anpassad efter barnen. Detta är något som Nordin-Hultman (2004) skulle se

som positivt, eftersom hon talar om att material ska göras mer tillgängligt för barnen på förskolan.

En annan pedagog nämnde att miljön ska kunna förändras hela tiden och det betonar även Reggio Emilia-filosofin och Britt-Marie Kluge när de nämner att en miljö som ständigt förändras och har flexibla lösningar är en miljö anpassad efter barnets behov (Wallin, 1997; Kluge, 2002).

Att miljön ska stimulera många sorters lek och barns fantasi menade några pedagoger är viktigt både ute och inne.

Sammanfattningsvis kan man säga att det finns både fysiska, psykiska och sociala faktorer i miljön som pedagogerna ansåg påverkar leken såväl inne som ute.

5.7 Saker i miljön som påverkar leken inne

Informanterna ombads att svara på frågorna vad de tror att innemiljön på förskolan har för betydelse för barns möjligheter till lek och vad det får för konsekvenser för dem som pedagoger när de tänker på innemiljöns betydelse. Jag vill här påpeka att de svar jag tog upp under rubrikerna 5.4 Hur vi är och hur vi gör och 5.5 Ansvar för miljöns utformning som handlar pedagoger, visar att leken inne naturligtvis påverkas.

5.7.1 Vad som finns i rummen

Något som pedagogerna belyste var vad som finns i rummen i form av leksaker, saker och material. Detta är en fysisk aspekt.

PI: Så det är mycket vad där finns i rummet, både leksaker och andra grejor som man kan göra nånting med.

PI: ...allt skall finnas där, inte bara dockor t ex utan där skall vara lite av allt möjligt så att man tillgodoser alla barnens behov.

PI: ...ibland hittar barnen saker som man inte tror kan betyda så mycket, men det gör det i alla fall.

PI: Rummen, hur det är möblerat...

P1: Man har inte alltid alla leksaker framme, utan man byter ut och tar fram något nytt. Då är det spännande.

P2: ..., det är ju väldigt mycket leksaker som ska tilltala, som tilltalar barnen rättare sagt.

P2: Och då är det klart att det är mycket leksakerna i sig som dom lockas av...

P2: Lekmaterialet och leksaker är också viktigt.

P2: ...barnet använder ju sig av det material eller den miljön som finns runt omkring sig.

P4: ..., att man inte har allt på ett ställe.

5.7.2 Att ändra, byta och möblera om

En pedagog nämnde att man byter ut och tar fram andra leksaker. Det finns fler pedagoger som nämnde detta med att ändra om och möblera om som är ytterligare en fysisk faktor som påverkar leken inne.

P1: ...som att man har ändrat om lite, är också viktigt för barnen för då ser dem att det är lite roligt.

P4: ...möblerar om ...

5.7.3 Barnanpassad – på barns nivå

En annan faktor som en pedagog menade påverkar leken inne är barnanpassningen.

P2: Ja vad är det för ålderskategori på barnen? Vad är det för barn som kommer? Att det materialet som finns här är anpassat för dem barnen, för den åldern så att dom ska kunna känna att det här är min egen plats att vara på.

P2: Det skall vara på rätt nivå. Hyllorna skulle vara på rätt nivå. Du skall kunna hämta dina leksaker själv. Du skall kunna utmana dig och erövra lekmiljön själv.

5.7.4 Skapad lekmiljö

Ytterligare fysiska faktorer som påverkar leken inne och som pedagogerna tog upp var huruvida barnen behöver en skapad lekmiljö.

P2: Våra barn som då är i 1½- 2 års ålder har ju inget behov av en skapad lekmiljö om man nu ska se det som speciella lekrum kanske, därför att dom tar ju sin lek och har den med sig vart dom går.

P3: ...att inte alla är på samma ställe. Att erbjuda lite vrår, rum som man kan dra sig undan i för att leka färdigt och inte bli störd och avbruten. Det är kanske svårt att alltid kunna genomföra, dels beroende på antalet barn, dels har vi ju inte ritat lokalerna.

P4: Vi har ju böcker och soffor i ett rum där man kan sitta och läsa och sedan har vi då hemrummet, och i hemrummet där leker man gärna men samtidigt så tar man de sakerna med sig in i vil- och läsrummet för där kan man ju, där finns det stor golvyta och där bäddar dom och läser för dockorna som blir deras barn.

5.7.5 Mysigt och gemytligt

En pedagog menade att innemiljön ska vara mysig och gemytlig. Dock vet jag inte om hon menade det som en fysisk faktor eller något annat.

P1: ...detta mysiga och gemytliga,...

5.7.6 Barns fantasi

Vidare nämnde en pedagog att barnens fantasi styr i leken när de kanske inte använder materialet eller miljön till det som de hade trott från början.

P2: Sen är det ju inte alltid att barnen använder materialet eller miljön till det som vi hade trott från början, utan barnens egen fantasi styr.

5.7.7 Tolkning

Pedagogerna var noga med att belysa att vad som finns i rummen i form av leksaker, saker och material spelar roll för leken inne. Det skulle enligt dem vara lite av allt möjligt och det skulle tilltala barnen. Vidare menade de att man fick byta ut, ändra och möblera om bland sakerna i rummen.

En pedagog menade att man som pedagog skulle tänka på ålderskategorin på barnen, vad det var för barn och att materialet skulle vara anpassat för dem. Att det är viktigt att kunna hämta sina leksaker själv anser även Nordin-Hultman (1996) men säger att allt material ska vara nåbart för barnen eftersom miljön ska vara anpassad för de aktiviteter barnen själva väljer.

Pedagogerna tog upp vikten av speciella lekrum och det gör även Gunilla Lindqvist och menar att på svenska förskolor brukar man alltid ha vissa rum eller hörn. Här nämnde pedagog fyra att de har ett hemrum. Enligt Lindqvist ger dessa vissa givna ramar som gör att man begränsar och låser lekhandlingarna. Leken blir stereotyp och man bör istället skapa lekvärldar (Lindqvist, 1997).

Vidare nämnde en pedagog att innemiljön ska vara mysig och gemytlig men jag vet inte vad hon lägger i dessa orden. Menade hon den fysiska eller sociala miljön eller något helt annat?

Att barnen inte alltid använder materialet på det sätt som pedagogerna hade tänkt tyckte en pedagog var ett bevis för att barns fantasi styr.

Sammanfattningsvis nämner pedagogerna nästan enbart fysiska faktorer som de anser påverkar leken inne och då nästan endast sådana som har med leksaker, saker och material att göra.

5.8 Saker i miljön som påverkar leken ute

Informanterna ombads att svara på frågorna vad de tror att utemiljön på förskolan har för betydelse för barns möjligheter till lek och vad det får för konsekvenser för dem som pedagoger när de tänker på utemiljöns betydelse. Jag vill här påpeka att de svar jag tog upp under rubrikerna 5.4 Hur vi är och hur vi gör och 5.5 Ansvar för miljöns utformning som handlar om pedagogen påverkar naturligtvis leken ute.

5.8.1 Yta, utrymme och plats

Pedagogerna menade att barnens utemiljö måste ha yta och utrymme. Detta är en fysisk faktor som de ansåg påverkar leken ute.

P1: det är utrymmet ute på en utegård som styr, för då kan man springa, hoppa och göra hur mycket som helst ute.

P1: ..., utan bara det att man har ytan så är den viktig och...

P1: ..., utrymmet är jätteviktigt ute. Just det här att det finns en yta.

P1: ..., är att man har ett stort utrymme.

P2: Och den skall vara så öppen som möjligt och ...

P2: ..., men även öppna ytor,...

P3: Fria ytor är nog inte så viktigt.

P3: För en tom stor gräsmatta inbjuder inte till lek. Spring möjligtvis som den inbjuder till. Det är ju en del också som man skall göra ute.

P4: ...och det skall finnas och det skall finnas utrymme, så att man får göra dom sakerna ute som, där man behöver utrymme.

P4: ...och det skall finnas utrymme för att cykla.

P4: ..., det skall ju finnas gott om plats, det skall finnas gott om plats för utemiljön...

5.8.2 Röra sig och motoriken

Det finns dock fler aspekter som pedagogerna hade på uteleken. En viktig sida som pedagogerna belyste var att barnen ute ska kunna röra sig och träna sin motorik. Vissa går till och med så långt att de säger att grovmotoriken har en större roll ute.

P1: Ja att man kan röra på sig, motoriken, deras behov finner dem ju själv.

P1: ..., det är också en grej och de tycker att det är roligt att träna på motoriken.

P2: Och för våra allra yngsta barn så är det ju bara en värld av möjligheter att öva sin grovmotorik.

P2: Och kanske då med upptäckarglädjen och grovmotoriken i botten.

P4: Ute skall det finnas saker då så att man kan och får röra sig. Jag menar vi har en fotbollsplan, där kan man och får man spela fotboll. Å man kan spela bandy och...

P4: Där kan man spela fotboll, där får man, man kan röra på sig på ett annat sätt, man kan springa och de e, och det är bandy och det kan man inte göra inne. Så egentligen, det främjar ju olika saker. Det främjar ju leken ändå men det är ju andra lekar. Man klättrar i träd och, så vi har gott om, ja motoriken. Jag menar man har både grovmotoriken ute och inne egentligen, men det är ju mera ute.

5.8.3 Dra sig undan

En pedagog menade att en sak som påverkar leken i miljön ute är möjligheten att dra sig undan. Det är så viktigt att hon nämnde det två gånger.

P3: ...som man kan dra sig undan och få veta att här jag lite ostörd.

P3: ...som man kan dra sig undan.

5.8.4 Leksaker i form av träd, pinnar, buskar, hörnor med mera.

Ytterligare något som pedagogerna tog upp är leksaker och där nämnde de träd, buskar, pinnar, hörnor med mera, som de ansåg påverka uteleken. Således en fysisk aspekt.

P1: Så tror jag att man inte heller behöver ha så mycket om man snackar om leksaker...

P1: ...och att där är träd och där är pinnar och allt de där.

P1: Där är mycket träd där dom kan springa och gömma sig i buskarna.

P1: Och sen är det med viktigt att där finns gungor och att man kan klättra, spann och spade och också sandlåda men det är inte nödvändigt på samma sätt känner jag, ...

P1: ...också att det skall finnas gunga, rutschkana där barnen kan klättra.

P1: Och det skall också finnas att man kan leka i en sandlåda.

P1: Cyklar tror jag inte heller att jag nämnde, ...

P2: ...buskage och klättra i träden...

P3: Och då att man då har buskar och lite hörnor...

P3: Men för att utveckla leken och att dom ska få leka länge och ostört. Så buskar och hörnor är jättebra.

P3: Utan det är det här med buskar, undanskymda hörn, stenar och just hörnor...

P3: Buskar är ju jättebra. Dom kan hitta egna rum där ute.

P4: Att man kan vara på hästarna i dungen, eller då när vi gjort hinderbana, eller att man kan vara i buskarna eller åka rutschkana. Oftast har vi ju alltid öppet så att man kan använda spadar.

5.8.5 Stimulera mycket olika lek och barns fantasi

Till sist vill jag nämna att en pedagog tyckte att utemiljön ska stimulera många olika slags lek och barnens fantasi.

P2: Den ska inspirera till mycket olika lek.

P2: att med fantasins värld ska man även där kunna använda utemiljön till sin egen lek. Man ska kunna göra varje hörna till sin lek som är anpassad för vad dom själva känner för.

P2: ...och här har vi ju en enorm fördel av att ha en så stor gård som bjuder på så mycket olika möjligheter.

5.8.6 Tolkning

Pedagogerna anser att barnens utemiljö måste ha yta och utrymme. Detta är något som Fredrika Mårtensson har sett spelar roll för en mer varierad lek. Mårtenssons resultat visar att mer varierad lek förekom på en gård med naturkänsla jämfört med en anlagd innerstadsgård

med avgränsade ytor (Grahn, Mårtensson, Lindblad, Nilsson & Ekman, 1997). Den sista av pedagogen anser att fria ytor är nog inte så viktigt men säger ändå vid ett senare tillfälle att en stor tom gräsmatta inbjuder till spring och att det också är en del som barnen ska göra ute.

Vissa av pedagogerna talar om grovmotoriken i samband med utemiljö och lek. Men varför måste den tillgodoses mera ute än inne? Blir det annars för arbetsamt för pedagogerna om man ska träna grovmotoriken inne? Anser man att lokalerna har för dåliga förutsättningar för detta och därmed att grovmotoriken måste tillgodoses ute? Men man har ju en lekhall, en lokal som väl ska gynna grovmotoriken inne.

Pedagogerna tar upp träd, pinnar, buskar, hörnor med mera som ett material som påverkar leken ute. Enligt Fredrika Mårtensson (2004) är naturmarkskaraktären, både som idé och faktisk miljö, en bra utgångspunkt om man vill skapa en bra lekmiljö.

Vidare menade en pedagog att utemiljön ska stimulera mycket olika lek och barnens fantasi och därmed ska barnen kunna göra varje hörna till sin lek som är anpassad för vad de själva känner för.

Som en sammanfattning kan man säga att pedagogerna i jämförelse med inne här lägger tonvikten på annat än leksaker. Man vill ha naturens saker och material som i förlängningen gynnar det som man också tar upp, nämligen att barnen ska få röra sig och deras motorik. Till det behövs yta och utrymme.

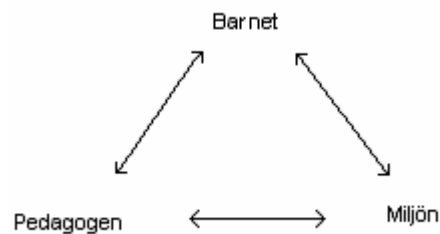
5.9 Sammanfattning av resultat och slutsats

Pedagogerna menade att miljön inte bara är något materiellt, att lekmiljö måste vara säker och att många leksaker inte är det viktigaste. Miljön ska inbjuda till att leka med kompisar, vara barnanpassad, kunna förändras och stimulera många sorters lek och barns fantasi. Alla dessa faktorer påverkar leken både ute och inne. De nämnde således både synliga och osynliga saker i miljön som påverkar leken såväl inne som ute. När de nämnde saker i miljön som påverkar leken inne nämnde de nästan bara synliga miljöaspekter och då nästan endast aspekter som har med leksaker, saker och material att göra. Men när de skulle nämna saker som påverkade leken ute nämnde de naturens saker och material som i förlängningen gynnar det som man

också tar upp nämligen att barnen ska få röra sig och deras motorik. Till det behövs yta, utrymme och plats.

De kunskaper som den enskilda pedagogen har om miljöns betydelse för barns möjligheter till lek skiljer sig inte nämnvärt åt från någon annan pedagogs kunskaper. Pedagogerna är medvetna om att den synliga och den osynliga miljön, med dem själva i spetsen, har betydelse för barns möjligheter till lek.

Min slutsats efter genomgången arbete är att barnet lever i samspel med pedagogen och miljön hela tiden. Samma sak gäller för pedagogen. Barn, pedagog och miljö påverkar och påverkas av varandra. (Se figur!)

6 Diskussion

I hela detta arbete har en del av fokus legat på ordet miljö. Men vad syftar man i allmänhet på när man säger ordet miljö? Vad skulle man få för svar om man frågade, låt oss säga 100 personer, om vad miljö är? Vad skulle informanterna ge för definition av ordet? Skulle de 100 svaren skilja sig från informanternas svar? Ordet miljö kan få en att tänka på kompost, växthuseffekten, stolar, belysning, stress, buller, kompisar, lek ja listan kan göras hur lång som helst. Om jag själv skulle bli ombedd att svara på frågan vad miljö är skulle jag säga att miljö är omgivning, omgivningens förhållanden. Förhållandena kan vara fysiska, psykiska och sociala.

Det är ingen av informanterna som hänvisar direkt till Lpfö 98 i sina svar. Dock kan man tycka att flera svar anknyter till just denna. Med detta i bakhuvudet kan man undra hur många som är medvetna om de senaste direktiven. De senaste direktiven som har kommit ut till förskolan är inte Lpfö 98 utan Skolverkets allmänna kommentarer och råd – kvalitet i förskolan. Hur många förskollärare har hört talas om denna skrift? Och ännu mer intressant är frågan om hur många som känner till innehållet i den. Om jag inte hade kommit i kontakt med den under detta examensarbete hade även jag fortfarande varit helt omedveten om dess existens.

En av pedagogerna menar att lära är det viktigaste med leken för barnen. Men jag tycker det är intressant att spekulera i huruvida det är sant. Jag skulle vilja säga att det viktigaste med leken är att barnen upplever den som lustfylld och rolig och då lär de sig något via leken. Vi har kanske båda delvis rätt.

Pedagogerna har under intervjuerna berört att leken ”föds” ur miljön och en pedagog sa detta men hävdade också motsatsen att leken ”föder” nya miljöer. Jag skulle vilja påstå att det sker en rundgång i alla evighet mellan dessa båda enligt figuren.

Om det hade funnits mera tid till studien hade jag gärna låtit flera pedagoger delta. Jag tror att detta hade givit en större variation i resultatet. Trots detta känns den empiriska undersökningen dock tillräckligt omfattande för ändamålet. I undersökningen gjordes enbart intervjuer med pedagoger och det hade varit intressant att observera dessa pedagoger för att se om deras handlingar hade stämt överens med deras svar i intervjuerna. Om studien dessutom hade haft intervjuer med barn är det möjligt att jag fått en annan syn på relationen mellan barns lek, miljön och pedagogen. Resultatet hade säkert blivit annorlunda om jag intervjuat fyra andra pedagoger eller om jag valt att jämföra pedagoger från olika förskolor. Omständigheterna kring intervjun med till exempel nervositet inför bandspelaren och en ovan intervjuare är också faktorer som jag tror har haft betydelse för resultatet. Jag vet inte heller om och i så fall hur resultatet hade påverkats om jag hade haft möjlighet att intervjua både kvinnliga och manliga pedagoger.

Referenser

- Barsotti, Anna (1997) *D – som i Robin Hoods pilbåge*. Stockholm: HLS Förlag
- Berefelt, Gunnar (red.) (1998) *Barnens rum*. Stockholm : Centrum för barnkulturforskning
- Björklid, Pia (2005) *Lärande och fysisk miljö*. Myndigheten för skolutveckling
- Björklid, Pia & Fischbein, Siv (1996) *Det pedagogiska samspelet*. Lund: Studentlitteratur
- Carlgren, I. (red) (1999) *Miljöer för lärande*. Lund: Studentlitteratur
- Denscombe, Martyn (2000) *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur
- Elkind, David (1976) *Barn och unga i Piagets psykologi*. Stockholm : Natur och kultur
- Grahn, Patrik, Mårtensson, Fredrika, Lindblad, Bodil, Nilsson, Paula & Ekman, Anna (1997) *Ute på dagis. Hur använder barn daghemsgården? Utformning av daghemsgården och dess betydelse för lek, motorik och koncentrationsförmåga*. Movium: Alnarp
- Gedin, Marika & Sjöblom, Yvonne (1995) *Från Frøbels gåvor till Reggios regnbåge*. Stockholm: Bonniers
- Hjorth, Marie-Louise (1996) *Barns tankar om lek. En undersökning av hur barn uppfattar leken i förskolan*. Stockholm : Almqvist & Wiksell International
- Kluge, Britt-Marie (1999) *Processen : utveckling och lärande i arbetsmiljön*. Västerhaninge: Print on demand
- Kluge, Britt-Marie (2002) *Lärande miljö*. Förskolan nr. 2 s. 19-24
- Lenz Taguchi, Hillevi (1997) *Varför pedagogisk dokumentation?* Stockholm: HLS Förlag
- Lillemyr, Ole Fredrik (2002) *Lek-utveckling-lärande i förskola och skola*. Stockholm: Liber
- Lindqvist, Gunilla (1996) *Lekens möjligheter*. Lund: Studentlitteratur
- Lindqvist, Gunilla (1997) *Små barns lek. Vuxnas gestaltning och meningsskapande*. Högskolan i Karlstad. Forskningsrapport 97:10, Samhällsvetenskap.
- Merriam, Sharan B. (1994) *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur
- Mårtensson, Fredrika (2004) *Landskapet i leken. En studie av utomhuslek på förskolegårdar*. Acta Universitatis Agriculturae Sueciae: Alnarp
- Nordin-Hultman, Elisabeth (1996) *Miljö och material*. Stockholm: Reggio Emilia Institutet
- Nordin-Hultman, Elisabeth (2004) *Pedagogiska miljöer och barns subjektskapande*. Stockholm: Liber

- Olofsson, Birgitta Knutsdotter (1987) *Lek för livet*. Stockholm: HLS Förlag
- Olofsson, Birgitta Knutsdotter (1993) *Lek och vetenskap. Vetenskapsteoretiska synpunkter på lekforskning och barnomsorgsutbildning*. Stockholm: HLS Förlag
- Olofsson, Birgitta Knutsdotter (1996) *De små mästarna: om den fria lekens pedagogik*. Stockholm: HLS Förlag
- Patel, Runa & Davidson, Bo (2003) *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur
- Skolverket (2000) *Missiv Dnr 2000:439*.
- Skolverket (2005) *Allmänna råd och kommentarer – Kvalitet i förskolan*. Stockholm: Fritzes
- Socialstyrelsen (1987) *Pedagogiskt program för förskolan*. Stockholm: Liber förlag
- SOU 1972:26-27. *Förskolan del 1 och 2. Betänkande avgivet av 1968 års barnstugeutredning*. Stockholm: Liber förlag
- SOU 1997:157. *Att erövra omvärlden. Förslag till läroplan för förskolan*. Slutbetänkande av Barnomsorgs- och Skolkommittén
- Svenning, Conny (2000) *Metodboken*. Eslöv: Lorentz förlag
- Temaserie från tidningen Förskolan. (2004) *Förskolans pedagogiska rum – med plats för alla sinnen*. Stockholm: Lärarförbundets förlag
- Tullgren, Charlotte (2004) *Den välreglerade friheten: att konstruera det lekande barnet*. Malmö Högskola: Lärarutbildningen
- Trost, J. (1997) *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur
- Utbildningsdepartementet (1998) *Läroplanen för förskolan – Lpfö 98*. Stockholm: Fritzes
- Wallin, Karin (1993) *Flygande mattor och forskande barn*. Stockholm: HLS Förlag
- Wallin, Karin (1996) *Reggio Emilia och de hundra språken*. Stockholm: Liber Utbildning AB
- Wallin, Karin (1997) *I Reggio är miljön också en pedagog*. Förskolan, nr. 2 s. 11-15

Bilagor

Intervju frågor:

1. Vad tänker du på när du hör ordet lekmiljö? Berätta
2. Vad anser du att en bra lekmiljö är? Berätta
3. Vad tror du att innemiljön på förskolan har för betydelse för barns möjligheter till lek?
4. Vilka konsekvenser får detta för dig som pedagog?
5. Vad tror du att utemiljön på förskolan har för betydelse för barns möjligheter till lek?
6. Vilka konsekvenser får detta för dig som pedagog?
7. Är det något du vill berätta mer om som jag inte frågat efter?

Kristianstad
2005-11-02

Hej

Jag är en förskollärostudent från Högskolan Kristianstad som just nu arbetar med min C- uppsats.

Uppsatsen berör hur förskolans utemiljö och inommiljö påverkar lekens möjligheter. Vid mitt arbete skulle jag vilja ha din hjälp. Jag kommer att göra en intervju med dig vid en tid som passar dig.

Hela undersökningen behandlas anonymt och det är endast jag och min handledare Ingrid Lindahl vid Högskolan Kristianstad som har tillgång till det material som du lämnar till mig via intervjun. Du ska veta att du kan avbryta ditt deltagande i undersökningen när som helst genom att meddela mig detta.

Härmed ger jag mitt godkännande till att delta i undersökningen:

Namn

Härmed intygar vi att allt material i undersökningen behandlas anonymt.

Maria Erlandsson
Tel: 044- 20 90 16

Ingrid Lindahl
044- 20 32 98

Tack på förhand !